ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ամսական 85 կոպ. Առանձին համարները ՍՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են ւոսքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».

TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ

Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել՝ I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպէկ:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական եւ Ցնայնագործ. Ընկ. Վարչութիւնը հրաւիրում է այն անձանց, որոնք կամաւոր հնձւոր են գրվել Թիֆլիսում, այսօր, ուրբաթ, յուլիսի 24-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, ներկայ լինել Ընկ. գրասենեակում խմբերի բաժանվելու և ուղևորութեան նախապատրաստվելու

տո. համար: 490. 1—1

«ՄՇԱԿԻ» ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ Է

Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ կազմած

ՍԱՍՈՒՆԻ ՔԱՐՏԷԶԸ

փոքրադիր: Հատը 5 կոպէկ: Ճանապարհածախսով հատը 8 կ.: Գումարով գնողներին զեղչ

„ԱՐԱՄԱԶԴ" ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏՈՎ ՊԱՀՎՈՂ ՁԵՆԳԵԶՈՒՐ ԳԱՒԱՌԻ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ

համար հարկաւոր են միջնակարգ կրթութիւն ունեցող ուսուցիչներ: Ցանկացողները մանրամասն պայմանների մասին թող դիմեն հետեւեալ հասցէով. Баку, А. Г. Вачьянцу. Романовскій пр. д. Арафелова: Դիմումի հետ պէտք ներկայացնել նաև ուսման վկայական և կամ նրա վաւերացրած պատճէնը:

տո. (օ.մ.) 484. 3—2

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչեվսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանանց և թէ ճորիճ, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով: Ընդունելութիւն՝ կանանց հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ.:

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Ցարումինեան
Ն. Ն. Վեսելովզօրով
Վ. Ա. Ջակոժեվսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նօվիցկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշէր
Մ. Պ. Շահպարոնեանց

(չ.ու. կ.) տո 970. 100—67

ԱՆՀԵԹԵԹ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Հայ մամուլի մի երկու օրգաններ հարց են բարձրացրել, թէ քանի որ հայ հարուստները, դրամատէրերը փող չեն տալիս ազգային կարիքների համար, պէտք է որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անձամբ շրջագայէ քաղաքները և ժողովարարութիւն անէ:

Այս առաջարկը մենք գտնում ենք և անգործնական, և անհեթեթ:

Անգործնական, որովհետև Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի բացակայութիւնը Էջմիածնից կախված է որոշ պայմաններից և անմիջապէս կատարել ուղևորութիւն անհնարին է. ապա Կաթողիկոսի շրջագայութիւնը քաղաքներում կարող է ոչ թէ օրերի, այլ ամբողջ ամիսների, իսկ ամիսներով բացակայել Էջմիածնից այն ժամանակ, երբ ամեն մի րոպէն պահանջում է անյետաձգելի և շտապ կարգադրութիւններ, երբ ամեն օր Էջմիածին ամեն կողմից տեղում են աշխարհի զանազան անկիւններից հեռագիրներ, որոնց լուծումը կարող է միայն Կաթողիկոսը տալ,—դա կը նշանակէ բնաւ գաղափար չունենալ, թէ ինչ է կատարվում ներկայումս հայութեան մէջ:

Երևակայեցէք մի րոպէ, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, անսալով ձեր խորհրդին, ելնէ շրջագայութեան և գնայ Երևան, այդտեղից Ալէքսանդրոպօլ, Թիֆլիս, Ախալցխա, Բագու, Մօզդօկ, Դերբենդ, Արմաւիր և այլն: Արդ՝ ամեն մի քաղաքում պէտք կը լինի ամենաքիչը տասնեակ օրերով մնալ, մինչև ժողով կը գումարվի, հանգանակութիւն կը կատարվի և այլն: Իսկ մինչ այդ գործերը, հրատապ հարցերը, որոնք այսօր ամեն րոպէ ծագում են, եթէ ամբողջ հայութիւնը բնաջինջ լինելու վտանգին է ենթարկված, պէտք է մնան անլուծելի, և Վեհը չը կարողանայ նրանց մասին արագ կարգադրութիւններ անել:

Անհեթեթութիւնն խոկոյն աչքի է ընկնում:

Ժողովարարութեան համար Կաթողիկոսն ունի խմեական առաջնորդներ, կարող է նուիրակներ, պատուիրակութիւններ ուղարկել կոնդակներով:

Այս է միակ ձևը, միակ գործնական և արագ միջոցը՝ համաժողովրդական, համազգային ժողովարարութիւն անելու:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ներկայ րոպէին պարտաւոր է մնալ Էջմիածնում. նա բացակայել չէ կարող և չը պէտք է բացակայէ:

Վերջապէս, գործը չը պէտք է դժուարացնել զանազան առաջարկներով: Կրկնում ենք, ներկայումս հայութեան առաջ միայն մի հրամայողական պահանջ կայ, միայն մի հանգանակութիւն պէտք է կատարել—հանգանակութիւն յօգուտ հայ փախստականների, Թիւրքահայութեան այն ճշուառ բեկորների, որոնք գերծ մնալով սոսկալի կոտորածներից՝ ապաստանել են մեր երկիրը:

Պէտք է համոզվել, վերջապէս, որ ամեն մի այլ տեսակ օգնութիւն մեր կողմից ներկայումս և աննպատակայարմար է և աւելորդ. այլ ևս հայութիւն չէ մնացել Թիւրքիայում, որ կարողանանք նպաստել նրա ազատութեան. մնացել են մեզ մօտ այդ հայութեան բեկորները, որոնք հաց, հաց են պահանջում, և նրանց մենք պարտաւոր ենք կերակրել:

Եւ ահա ամենքը, ով հայ է, ով մարդկային սիրտ ունի, պէտք է շտապէ ազատել անօթութեան և հիւանդութեան ճիրաններից այդ 100,000 փախստականներին, ուղարկելով իր նուէրները ուղղակի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի միջոցով Էջմիածին Գլխ. Կարգադրիչ Յանձնաժողովին:

Առայժմ միայն մի պարտականութիւն ունենք—օգնել փախստականներին:

«Մշակը», ինչպէս միշտ, այսօր ևս յորդորում է իր ընթերցողներին, իր համակրողներին, բոլոր սրտացաւ հայերին չը զլանալ իրանց լուման, որ խմբագրութիւնը ուրախութեամբ կը հասցնէ ըստ պատկանելոյն:

Հ. Ա.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

—o—

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԴԱՆԵԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

22 յուլիսի

ԱԹԷՆՔ.—Միտիլէն կղզուց հեռագրում են յուլիսի 17-ից, որ անգլօ-ֆրանսիական զօրքերը ձգտում են շրջապատել Թիւրքերին Աչիբաբայի մօտ, յուսալով շուտով աջողութեան հասնելու:

Միտիլէն կղզին է եկել երկու նոր շոգենաւ զօրքերով: Մուդրոս կղզին են եկել 15 ուրիշ շոգենաւ: Նրանք կանգնած են բաց ծովի վրա: Կարծում են, որ կղզիների գրաւումը մի քանի օրվայ հարց է: Ենթադրում են, որ Անատոլիայի ծովափը կիջնեն մօտաւորապէս 120,000 մարդ, 80,000 հոգին արդէն պատրաստ են ափ իջնելու:

Յուլիսի 12-ին անգլիական մի սուզանաւ ջրասուզել է Բոսֆորի մուտքի առաջ երեք նաւ լի ռազմամթերքով:

Հեղինակաւոր աղբիւրներից տեղեկացնում են, որ դաշնակից զօրքերը, ասիական ափում գտնվող Թիւրքական մարտկոցների խաչաձև կրակից խուսափելու համար՝ վճռել են գրաւել նոր զօրքերով ասիական ափի Թիւրքական ամրութիւնները: Գերմանացիք փորձում են գործադրել Թիւրքաց հին թնդանօթները՝ ռազմամթերքներ և խուսեր պատրաստելու համար, բայց քարածուխի բացակայութիւնը լուրջ կերպով դժուարացնում է աշխատանքները: Լուր տարածվեց, թէ Կաւակում ռազմամթերքի պահեստները պայթումից խիստ վնասվել են:

Գերմանական այն սուզանաւը, որ ծով էր մտել երկու շաբաթ առաջ, չը վերադարձաւ Կ. Պօլիս. ուր լուրջ երկիւղ է տիրում նրա վիճակի մասին:

ԼՕՆԴՕՆ.—Մամուլի բիւրօն հրատարակել է գեներալ Համիլտոնի հաշիւը, որից երևում է, որ անգլիական զօրքերը յուլիսի 20-ին աջող յարձակում գործեցին Թիւրքական խրամատների դէմ աւստրալիական և Նոր-զելանդական զօրաբանակների աջ զօրաթևում: Ռմբակոծելուց և 3 ական պայթեցնելուց յետոյ, այդ խրամատները գրաւվեցին: Խրամատների միւս մասը գրաւվեց սուինային յարձակումով: Թիւրքերը չը փորձեցին նոյնիսկ հակայարձակման դիմել: Սպանված են 70-ից ոչ պակաս Թիւրքեր:

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

22 յուլիսի

ԱԹԷՆՔ.— Թիւրքաց գահաժառանգը մեկնում է ճանապարհորդելու Փոքր Ասիայում և դէպի Դարդանէլ:

Էնվէր-փաշան յուլիսի 15-ին մեկնեց նայելու Դարդանէլ, Ադրիանուպօլիս և Կըրկ-կիլիսէ բերդերը:

(Լրագիրներից)

◆ «У. Р.» հաղորդում է, որ Մոսկվայի հայկական կոմիտէտը ստացել է 60,000 ռուբլի նուէրներ Մոսկվայի ռուս վաճառականութեան կողմից յօգուտ հայ փախստականների: Նուիրատուների թւում են Կոնօվալօվի, Վ. Մորօզովի, Ցինդէլի, Պրօխօրօվի յայտնի ֆիրմաները և այլն:

◆ Իտալական «Ստամպա» լրագիրը գուշակում է, որ Դարդանէլի անկումը լինելու է օգոստոսին:

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԻՆՔՆԱԿՈՉՈՒԹԻՒՆ

(Սեփ. Թղթակցից)

Էջմիածին, 20 յուլիսի

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ստացել է Պարիզից իր լիազօր ներկայացուցիչ Պօղոս փաշա Նուպարից մի գրութիւն, որով յայտնում է, թէ պատիւ ունեցաւ ստանալու դոկտոր Զաւրիէվից հայկական րէֆօրմների ծրագիրը, որ զտել է Նորին Վեհափառութեան հաւանութիւնը, ուստի և ինքը պարտաւոր է վարվել ըստ այդ ծրագրի: Որովհետև Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը բնաւ որևէ այդպիսի մի ծրագիր չէ ստացել և ոչ մի ծրագրի Իր հաւանութիւնը չէ տուել, բնաւ դոկտոր Զաւրիէվին որևէ ծրագիր Նուպար փաշային ներկայացնելու յանձնարարութիւն չէ տուել ոչ բանաւոր, ոչ գրաւոր, ուստի Հայրապետական Դիւանը Վեհ. Կաթողիկոսի հրամանով բացատրութիւն է պահանջել Թիֆլիսի Հայկական Կենտրոն. Բիւրօյից (ի նկատի ունենալով, որ վերջինս է ուղարկել դոկտոր Զաւրիէվին Պարիզ) այս մասին: Միևնոյն ժամանակ առանձին գրութեամբ յայտնելով Նուպար փաշային, որ դոկտոր Զաւրիէվը բնաւ լիազօրութիւն և յանձնարարութիւն չէ ունեցել Վեհ. Կաթողիկոսից որևէ ծրագիր ներկայացնելու և րէֆօրմների որևէ ծրագիր Վեհի կողմից մինչև այսօր հաւանութիւն չէ գտել, Դիւանատունը զգուշացրել է նրան այսուհետև նման ինքնակոչութեան առաջն առնելու համար ոչ ոքի չընդունել իբրև Կաթողիկոսի կողմից ուղարկված կամ յանձնարարված, առանց Վեհի կոնդակի կամ Դիւանատան պաշտօնական գրութեան:

Թիֆլիսի Բիւրօն մինչև այժմ դեռ բացատրութիւն չէ ուղարկել:

Այս դէպքը ճնշող տպաւորութիւն է թողել այստեղ:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

22 յուլիսի

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ. — Պաշտօնական: Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Բաուսկ-Րիգա ուղղութեամբ յուլիսի 21-ին կռիւները տեղի էին ունենում Միսսէ գետի վրա:

Պոնևէժից դէպի արևելք գերմանացիք, ժողովելով իրանց ույժերը, շարունակում են հանդիպման առաջխաղացման դիմել: Կռիւներն այս շրջանում վերջին օրերը զարգանում են փոփոխական աջողութեամբ:

Նարէվի վրա յուլիսի 21-ին մենք վանում էինք թշնամու յամառ յարձակումները Կօվնօ-Լօմժա ուղղութեամբ, իսկ Շկվայի ակունքի մօտ և Օստրօլէնի ռազմավայրում մեր զօրքերը յամառ կռւում եռ էին քաշվում դէպի նոր զօրաճակատները:

Վիսլայի վրա մեր զօրքերն, իրանց ստացած կարգադրութիւնների համաձայն, Բլօնէ-Նադարժին զօրագծից անցան դէպի Վարշավայի դիրքը: Այդ զօրափոխութիւնը կատարվեց առանց արգելքի գերմանացիների կողմից:

Գերմանական այն զօրքերը, որոնք նախկին օրերում անցել էին Վիսլան Մացեևիցէի մօտ, յուլիսի 20-ին խոշոր ույժերով մի շարք ապարդիւն յարձակումներ էին գործում, ի զուր տեղը աշխատելով աւելի ու աւելի ընդլայնել իրանց գրաւած շրջանը:

Իվանգորօդի շրջանում մեր զօրքերը, ընդգծված գործելակերպի համապատասխան, աստիճանաբար կարճում են Վիսլայի ձախ ափում իրանց ռազմաճակատը:

Վիսլայի և Բուգի միջև կռիւները շարունակվում են:

Վեպրժի աջ ափում՝ Դրատով լճի մօտ, Լէնչնա գիւղից դէպի հիւսիսարևելք, և Խօլմի մօտի խճուղու վրա մինչև Վլօդավի յուլիսի 21-ին թշնամին խոշոր ույժերով փորձեց ճեղքել մեր զօրաճակատը: Կռիւն այստեղ հասաւ դեռ չը տեսնված կատաղութեան: Առանձնապէս աչքի ընկան 42-րդ հետիոտն դիվիզիան, որին պաշտպանում էր Կոստրոմայի 19-րդ գունդը, և 70-րդ դիվիզիան: Ամբողջ օրը շարունակ թշնամու ռումբերի և գնդակների տարափը լցնում էր նրանց խրամատները, բայց այդ զօրամասերը դիմադրում էին տոկունութեամբ, վանելով թշնամու խոշոր ույժերի գրոհը: Ցերեկոյ մութն ընկնելով, այդ զօրամասերը շեշտակի առաջխաղացման դիմեցին և ցիրուցան արին գերմանացիների խիտ զօրագնդերին, որոնց դարձերն անկարգ փախուստի: Հակայարձակման ժամանակ Խօլմի ուղղութեամբ աջողութեամբ մեծ չափով նպաստեցին ռազմական աւտոմօբիլները:

Բուգի, Զօլոտայա Լիպայի և Դնէստրի վրա ռազմի ընդհարումներ չեղան:

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

22 յուլիսի

ՊԱՐԻԶ. — Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Ամբողջ զօրաճակատի վրա թնդանօթաձգութիւն էր: Արգօններում ամբողջ օրը շատ տաք կռիւ էր ձեռքի ռումբերով: Լօկուայի առաջ գերմանացիք պայթեցրին երկու զօրագիծ, ոչ մի վնաս չը պատճառելով մեր խրամատներին: Ուժեղ ռմբակոծութիւն է Ապրեմոնի անտառում և Բանդէսապրում»:

ԱՒՍՏՐՕ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

22 յուլիսի

ՀՌՈՄ.— Գլխաւոր բանակը յայտնում է. «Կադօրէ հովտում մենք շարունակում ենք աջողութեամբ ռմբակոծել թշնամու ամրացված դիրքերը: Կարնիայից թշնամին փորձեց հակառաջխաղացման դիմել, բայց վանվեց խոշոր կորուստներով: Թշնամին յուլիսի 20-ին մթութեան մէջ յանկարծ յարձակում գործեց Մոնտէ-Կվէստալէի մօտի մեր դիրքերի դէմ, բայց դարձեալ վանվեց: Մոլֆալկոնէի շրջակայքում թշնամին երկու օր շարունակ ռմբակոծում էր Ֆօրչէլլուն, գործադրելով խեղդող գազեր, սակայն մեր թնդանօթները լռեցրին թշնամուն: Կարսօյում թշնամին վերսկսեց իր կատաղի յարձակումները Մոնտէ-Սէյբուսի շրջանում, բայց նրա բոլոր ջանքերը զուր անցան: Մենք երէկ շարունակեցինք մեր առաջխաղացումը: Աջ զօրաթևում տաք կռիւ է. մենք գերել ենք 345 հոգի»:

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

22 յուլիսի

ԱԹԷՆՔ. — Վէնիզէլոսի կողմնակիցների օրգան «Էստիա» առաջնորդող յօդուածում ասում է, որ եթէ Բուլգարիան յարձակվի Սերբիայի վրա, այն դէպքում յոյն ժողովրդի համար Սերբիայի հետ կնքված պայմանագիրը հանդիսանում է պատուի հարց:

ԼՕՆԴՕՆ.—Ամբողջ մամուլը խօսում է Պետական Դումայի բացման և Սազօնովի ու Պոլիվանօվի կարևոր ճառերի մասին: «Standard»-ը առաջնորդող յօդուածում ասում է. «Մենք,» ինչպէս և ռուս ժողովուրդը, սպասում ենք, որպէսզի Ռուսաստանը իր ույժի գիտակցութեամբ աչքի ընկնող մասնակցութիւն ցոյց տայ եւրօպական խորհրդակցութիւնների մէջ: Առաջին պայմանը՝ գերմանական ազդեցութիւնը վանելը՝ արդէն ձեռք է բերված. երկրորդ պայմանը՝ յաղթութիւնը պատերազմի դաշտում նոյնպէս կասկածից դուրս է: Մենք տեսնում ենք Ռուսաստանին մեր ոգևորող և լաւագոյն բարեկամ ութիւնները ամենածանր փորձութեան ժամին»:

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Գերագոյն խորհրդի նիստում Գօրեմըկինի նախագահութեամբ՝ պարզվեց, որ բարեգործական վիճակախաղերից ընդամենը եկամուտ է եղել աւելի քան 18 միլիոն ռուբլի, որից հանելով շահած տոմսերի գումարները և այլ ծախքեր, զուտ կը մնայ աւելի քան 15 միլիոն ռուբլի: Բացի դրանից յայտնվեց, որ 11 ամիսների ընթացքում գերագոյն խորհուրդը ստացել է մօտ մի միլիոն նուիրատուութիւններ:

ՊԱՐԻԶ.—Րէյմսի, Բորդոյի, Մօնպէլիէի և Լիօնի կարդինալները հաւաքական գրութեամբ դիմում են Ֆրանսիական եպիսկոպոսներին պատերազմի տարեդարձի առիթով և պատուիրագրում են աղօթք կարդալ յաղթութիւն պարգևելու և հաստատուն խաղաղութիւն պարգևելու համար: «Մեր գործը,—ասված է գրութեան մէջ,—արդար է. մենք կռւում ենք մեր երկրի ամբողջութեան և մեր ազգային անկախութեան համար: Մեր գործը քաղաքակրթութեան գործն է: Մենք հանդիսանում ենք իրաւունքի սկզբունքների պայմանագրերին հաւատարիմ մնալու և մարդասիրութեան պահանջ-

ների պաշտպան։ Մեր արդար գործը յենվում է զօրքի վրա, որին՝ զինուորների և ղեկավարների արիութիւնը անյաղթելի է դարձնում»։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ. — Ռումինական մամուլը յօդուածներ է նուիրում պատերազմի տարեդարձին։

ԼՕՆԴՕՆ.—Ռուսաց դեսպանը Րէյտէրի գործակալութեան ներկայացուցչի հետ խօսելիս պատերազմի տարեդարձի առիթով հետևեալը յայտնեց. «Ամենից առաջ ես կամենում եմ ընդգծել, որ Մեծ-Բրիտանիայի և Ռուսաստանի միջև տիրում է հայեացքների լիակատար նմանութիւն պատերազմի նկատմամբ և այն մասին, որ անկարելի է հաշտութիւն կնքել ոչ այլ կերպ, բացի մեր թելադրած պայմաններով։ Մեծ-Բրիտանիան լարված ուշադրութեամբ էր հետևում Ռուսաստանի յաղթութիւններին և անաջողութիւններին, չը կորցնելով հաւատը կռւի վերջնական հետևանքի վերաբերմամբ։ Ես լիազօրված եմ յայտնելու, որ Թագաւոր Կայսրը ոգևորված է Ռուսաստանի և Անգլիայի միջև տիրող համերաշխութեան խորին զգացմունքից և այս ահռելի պատերազմի բոլէին բուռն հետաքրքրութեամբ է հետևում երկու երկիրների միջև օրէ-օր աճող բարեացակամութեան ու փոխադարձ վստահութեանը, որ ինքնին հանդիսանում է գրաւական ոչ միայն լիակատար յաղթութեան, այլև մեր մշտական յարաբերութիւնների կանոնաւորման։ Ռուսաստանի վճռականութիւնը անյողդողդ է, յուսանք և հաւատանք, որ թշնամին շուտով կը զգայ այդ»։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Ամստերդամից գերմանական լրագիրներին տեղեկացնում են, որ հոլլանդական սահմանում Գերմանիան ուրբաթ օրից խստացրել է մաքսային կանոնները։ Ճանապարհորդներին արգելված է փոխադրել ամեն տեսակ ձեռագրեր և լրագիրներ։

Բեռլինի «Լօկալ-Անցէյգէրը» կշտամբում է Ռումինիային նրա համար, որ սա վախենում է Ռուսաստանից, և յայտնում է, որ ռազմամթերք փոխադրելը Ռումինիայի վրայով ներկայումս այլևս վճռական նշանակութիւն չունի։ Գերմանիան հիմք չունի Ռումինիային խորհրդատուի դեր խաղալ։ Լրագիրը վերջում ընդգծում է բոլգար արքայի պետական խելացիութիւնը և ընդունակութիւնները, որ, լրագրի ենթադրութեամբ, շուտով կազմակերպելու է բալկանեան դաշնակցութիւն։ Ֆէրդինանդ արքան կարող է հաւատացած լինել Գերմանիայի և նրա դաշնակիցների աջակցութեանը։ Արդէն այժմ գերմանական և աւստրօ-ունգար զօրքերը ծածկում են Արևելքում Բոլգարիայի թիկունքը, իսկ հարաւից պաշտպանում է նրան Թիւրքիան։

Բեռլինից հաղորդում են, որ գերմանական բանկերի միութիւնը, որ յանձն է առել րէալիզացիա անել բոլգարական փոխառութիւնը, իրաւունք է ստացել երկաթուղի կառուցանել Նիկոլայէվ-Պորտօլագօս ուղղութեամբ և նաւահանգիստ Պորտօլագօսում։

ԼՕՆԴՕՆ.—Յուլիսի 31-ից արգելված է քարածուխ արտահանել արտասահմանի բոլոր ուղղութեամբ։

ՓԱՐԻԶ.—Զօրաճակատն այցելելու ժամանակ Պուանկարէն տեսակցութիւն ունեցաւ բէլգիական թագաւորական զոյգի հետ և յանձնեց թագաւորին զինուորական շքանշան, յայտնելով որ Ֆրանսիան Բէլգիայի գործը իր սեփականն է համարում։ Նախագահը վերադարձաւ Փարիզ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

22 յուլիսի

ԹԷՀՐԱՆ.— Մեշէդ է եկել կօզակների մի գունդ, որ մեկնելու է Խօրասան՝ ուժեղացնելու այնտեղի զօրամասի կազմը։

Բիրջանդի մօտ մեր զօրքերը ցիրուցան արին գերմանական զինված մի կարաւան։ Գերմանացիք հրացանով վիրաւորեցին Բիրջանդի փոխ-նահանգապետին և սպանեցին նրա սպասաւորին։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ «Р. У.»-ին հաղորդում են Վարշավայից, որ գերմանացիք թռուցիկներով յայտնել են, թէ Վարշավան վերցնելու են յուլիսի 25-ին։

◆ Վարշավայից Մոսկվա են փոխադրել պալատը, նահանգական դատարանը, առևտրական դատարանը, համալսարանը, պոլիտեխնիկումը, անասնաբուժական ինստիտուտը, ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի դիւանատները, պոստի պաշտօնեաները, հրդեհաշէջները։ Վարշավայի ոստիկանութիւնը ընդունվել է զօրքի մէջ։

◆ Անգլիական „Times"-ի զինուորական թղթակիցը գրում է. «Բնական է, որ մեր ռուս բարեկամներից ոմանք հարց են տալիս, թէ ինչ ենք անում մենք արևմտեան զօրաճակատում։ Պատասխանն է. մենք դիմադրում ենք 2 միլիօն գերմանացիների։ Ռուսաստանի համար շահաւէտ չի լինի, եթէ մենք նետվենք արկածախնդրութեան գիրկը և գործենք անխոհեմ քայլ»։

◆ Աւստրիան տենդային պատրաստութիւններ է տեսնում ձմերային պատերազմի համար։

◆ Միացեալ Պետութիւնների նախագահ Վիլսոնի և միլիարդէր Րօկֆելլէրի կեանքին վտանգ է սպառնում գերմանացիների կողմից։ Ձեռք են առնված արտակարգ միջոցներ։

◆ Բեռլինում օգոստոսի 1-ին կայանալու է սօցիալ-դեմօկրատիական կուսակցութեան կօնֆերէնցիան՝ հաշտութեան պայմանների հարցի առիթով։

◆ Ռումինիայի հանդէս գալը սպասվում է օգոստոսին։

◆ Շտուտգարտում կալանաւորվել է յայտնի սօցիալ-դեմօկրատ գործիչ Կլարա Ցէտկինան։

◆ Ռուսաստանի դէմ գերմանացիք և աւստրիացիք փոխադրել են Կրակովի, Կէօնիգսբէրգի, Գրաուդէնցի և Տօրնի ծանր թնդանօթները։

◆ Թերթերը հաղորդում են, որ վերջին կռիւները Վիսլայի վրա մօտ օրերս կը պարզեն Վարշավայի դրութիւնը։

◆ Արդէն Մոսկվայի գործարաններն են տեղափոխվել Րիգայի գործարանների մեքենաները։

◆ „Р. Ут." հաղորդում է, որ Վարշավայում և Պրուշկովում գերմանական 4 աէրօպլան ռումբերով վիրաւորել են 19 մարդու։

◆ Լօնդօնից հեռագրում են, որ Կեօլնում անկարգութիւններ են տեղի ունենում թանգութեան հողի վրա։

◆ Աթէնքից գրում են, որ գերմանական մի մեծ սուզանաւ նաւակ Մարմարա ծովում զարնվել է ականի և խորտակվել։

◆ Փարիզից հեռագրում են, թէ որովհետև հնարաւոր է, որ Գերմանիան զժտվի Ռումինիայի հետ, այդ պատճառով ռումին ուսանողները հեռանում են Բելգիայից։

ԻՆՉՈ՞Ւ ԵՆՔ ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

(Քննական խոհեր պատերազմի տարեդարձի առիթով)

III

Այժմ ընդարձակենք հարցի քննութեան մակարդակը և Գերմանիայի պարտութեան ցանկալիութիւնը շօշափենք ռուսական պետութեան և, որ գլխաւորն է, համառուսական ժողովրդի շահերի տեսակէտից. կարճ՝ հարցին նայենք որպէս համառուս քաղաքացիական իրականութեան անդամ։

Եւրոպական ոչ մի երկրում Գերմանիան և գերմանական տարրը չեն գրաւել շահագործութեան և ազդեցութեան այն ապահով դիրքերը, ինչպէս Ռուսաստանում։ Անշուշտ այդ շահագործութիւնն ու ազդեցութիւնը այնքան խոր և բազմակողմանի են, որ այս էջերում և մանաւանդ ներկայ պայմաններում մանրամասնօրէն նկարագրել անկարելի է։ Մենք միայն հիմնական գծերով պիտի բաւականանք այստեղ։

Անհերքելի ճշմարտութիւն է, որ պետութիւնների փոխադարձ յարաբերութիւնների ընթացքում միայն նա է օգտվող և գերազդող կողմը, ով իր ողջ տնտեսական կառուցուածքով (տեխնիկայով, արդիւնաբերութեամբ, առևտրով) գերազանցում է միւսներից։ Տնտեսական բարձրաստիճան կուլտուրայի հիմքերի վրա համապատասխան բարձր ձևերի զարգացման են հասնում նաև տուեալ պետութեան ֆիզիքական և մտաւոր, հոգեկան ուժերի կուլտուրան, կազմակերպական ինտենզիվ աշխատանքը։

Երկար համեմատութիւններ անել այդ տեսակէտից Գերմանիայի և Ռուսաստանի միջև՝ միտք չունի, այնքան պարզ, մատչելի են նրանց ռէալ մեծութեան բոլոր կողմերը։

Կասկածից դուրս է, որ յարաբերութիւնների խաղաղ շրջանում խոշոր արդիւնաբերական-կապիտալիստական Գերմանիան պիտի նշանաւոր մասնակցութիւն ունենար իր հարևանի՝ խոշոր երկրագործական Ռուսաստանի արտաքին առևտրի մէջ։ Սակայն, երբ այդ մասնակցութիւնը հասնում է տիրական մենավաճառ չափերի և առևտրական դաշնագիրը կազմվում է առաւելապէս գերմանական արդիւնաբերութեան և գիւղատնտեսութեան—առել է՝ բուրժուազիայի և ագրարային դասի—շահերի թելադրութեամբ, այդ դէպքում արդէն խախտվում է երկու պետութիւնների տնտեսական յարաբերութիւնների հաւասարակշռութիւնը և մէկը միւսից անխուսափելիօրէն շահագործվում է, ինչպէս հասարակ գաղութը մայր երկրից, կօլոնիան՝ մետրօպօլիայից։ Այդպիսի յարաբերութեան մէջ էր գտնվում Ռուսաստանը Գերմանիայի հետ մօտ 10 տարի շարունակ՝ 1905/06 թւականից ի վեր, երբ ռազմապէս հզօր Գերմանիան շահագործեց խեղճացած Ռուսաստանի թուլութիւնը և թելադրեց մի այնպիսի առևտրադաշնագիր, որ մաքսային տարիֆի նորմաները և երկաթուղային ֆրախտի պայմանները բացառապէս թելադրված և ընդունված են գերմանական շահերի տեսակէտով։

Որպիսի ծանր բեռ է և սարսափելի շահագործումն ռուսական ժողովրդատնտեսութեան բոլոր աղբիւրների համար, երբ այդպիսի պայմաններով Գերմանիայի մասնակցութիւնը ռուսական արտաքին առևտրի տարեկան ընդհանուր բալանսի մէջ անցնում է մի միլիարդ րուբլուց։ Ուրիշ պետութիւնների մէջ չը տեսնված մի փաստ է՝ այդ մասնակցութեան առեղծուածը. գերմանական ներմուծումը Ռուսաստան կազմում է համարեա կէսը առ հասարակ բոլոր ներմուծումների, նոյնը և արտահանութիւնը (անցեալ տարվայ «Մշակի» հօկտեմբերեան համարներում բերել ենք տօկոսական մանրամասներ այդ կէտի վերաբերեալ. այստեղ նոյնը չենք կրկնում)։

Ի՞նչ է հետևում այդ բոլորից։ Կարելի՞ էր մի խոշոր, լայնածաւալ պետութիւն պահպանել տևապէս շահագործվող գաղութի յարաբերութիւն՝ դառնալով ներմուծական և արտահանական մենավաճառ շուկաներ գերմանական ագրեսիվ կապիտալիզմի համար։ Կարելի՞ էր մի մեծ, բազմամիլիօն ժողովուրդ գերմանական մերկանտիլիզմի կեղեքման զոհ դառնալ՝ ետ մղելով իր սեփական երկրի արդիւնաբերական ուժերի զարգացման հնարները։

Անպայման ոչ։

Քանի մօտենում էր ռուս-գերմանական առևտրական դաշնագիրը նորոգելու շրջանը, այնքան սրվում, լարվում էին երկուստեք յարաբերութիւնները։ Ռուսաստանի կողմից՝ մամուլի մէջ թէ Պետական Դումայում լըսվում էր միանգամայն բնական բողոք ու քննադատութիւն գերմանական առևտրի շահատակութիւնների դէմ և պահանջ էր դրվում յաջորդին՝ դաշնագիրը նորոգելիս՝ հաւասարապէս ի նկատի առնել և՛ ռուսական ժողովրդատնտեսութեան շահերը։

Ի՞նչ էր պատասխանում դրան Գերմանիան։

Բուրժուական մամուլը յուզվել, կատաղել էր. զուրկ լինելով շահագործող կողմի ինքնարդարացման բոլոր միջոցներից, նա ամբարտաւան տոնով սպառնալիքներ էր կարդում Ռուսաստանի հասցէին, յիշեցնելով ռուս-ճապոնական պատերազմի շրջանը։ Իսկ պաշտօնական Գերմանիան չը քաշվեց մինիստր Դիլբրիկի բերնով բարձրաձայն յայտարարել րայխստագում, որ Գերմանիան ցանկանում է պահպանել հին պայմանագրերը իրանց նախկին բովանդակութեամբ և կը դիմէ ռեպրեսիաների այն պետութիւնների դէմ, որոնք կը հակառակեն Գերմանիայի ցանկութեան։

Դա արդէն անուղղակի սպառնալիք էր Ռուսաստանի հասցէին, որ յաճախ տեղում էր Բեռլինից 1913 թւականի վերջերից սկսած մինչև 1914 թւականի սկիզբները։ Եւ առևտրական յարաբերութիւնների հարցը դարձաւ՝ հետզհետէ աւելի ու աւելի մեծ չափերով՝ ռուս-գերմանական արդէն այլ ես անհարթելի անտագօնիզմի կորիզը։

Գերմանիան, տեւտոնների մեծազօրդ ու մեծախոշոտ հայրենիքը, այն պետութիւնը չէ, որ խաղաղ բանակցութիւնների ուղիով թողնէր իր առևտրական արտօնեալ դիրքերը և քիչ յարգէր ռուսական շահերի իրաւունքը։ Իրաւունքը նրանն է, պրուսական շկօլայի հասկացողութեամբ, ով ուժ ունի։ Եւ որովհետև գերմանական սպառազէն բռունցը դասվում էր գերազանց բոլորից, ուստի խաղաղ հաշւեյարդարման փոխարէն վիլհէլմեան րէժիմը գերադասեց «Losschlag nach Osten» լօզունգը։

Կրկնում ենք, ինչ է հետևում այդ բոլորից։ Այն, որ ներկայիս Ռուսաստանը գտնվում է տնտեսական կախվածութիւնից ազատագրվողի դերում Գերմանիայից։

Դրակա՞ն երևոյթ է դա արդեօք և յաղթութիւնն է ցանկալի։

Եթէ մենք չը լինէինք համառուս քաղաքացի, այլ մի օտար պետութիւնից, այն ամենայնիւ մեր սկզբունքային պատասխանը կը լինէր միևնոյնը. մեր համակրանքը շահագործվողի և ազատագրվել տենչացողի կողմն է, ով ուզում է թող լինի նա՝ Ռուսաստանի փոխարէն։ Մեր անպայման հակակրանքը բռնացողի, մենավաճառ շահագործողի, տնտեսապէս տիրապետողի դէմ թող ով ուզում է լինի նա՝ Գերմանիայի փոխարէն։ Իսկ ներկայ դէպքում, երբ մենք դատում ենք իբրև ռուսական իրականութեան անդամ, կասկած չը կայ, որ կրկնակի շահագրգռված ենք մեր ժողովրդատնտեսութեան ազատագրութեան և արդիւնաբերական ուժերի արագ, անարգել զարգացման խնդրում։

Տարակոյս չը կայ, որ մեր երկրի ընդհանուր պետական յետամնացութեան գործում օտար պետութիւններից ամենամեծ մասնակցութիւն է ունեցել հէնց ինքը Գերմանիան։ Մենք չենք, անշուշտ, որ պիտի ուրանանք այն դրական արժէքները, որ ստեղծել է գերման կուլտուր-տրեգերների յամառ, չնչարար աշխատանքը մեր երկրում։ Խօսքս չէ վերաբերում կուլտուրական Գերմանիային։ Խօսքս վերաբերում է այն ֆօների, բարօնների, ֆրայհէրրների, գրաֆների հաստաբազուկ սերնդին՝ Բալտիկ[illegible] Էլբայի ափերից, որոնք մեր երկրի վարչական ձևերի մէջ մտցրին հարազատ պրուսական սիստեմ։

Պրուսիան՝ յունկերթումի և բրտերիզմի անիծված օջախը, խստապարանոց բիւրոկրատիայի կլասիք հայրենիքն է, որի պաշտօնական ազդեցութիւնը մեր պետական կեանքում ուղղակի կործանարար է եղել։

Ասացէք խնդրեմ, այդ բոլորից յետոյ ինչպէս չը ցանկանանք Գերմանիայի արմատական պարտութիւնը, երբ բացառապէս այդ դէպքում հնարաւոր կը լինի ոչ միայն մեր երկրի տնտեսական էմանսիպացիան, այլ և մեր պետութեան իրաւական վերնաշէնքի բարեշրջումը...։

B. Lucifer

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴՈՒՔ ԿԵՂԾՈՒՄ ԷՔ

Դուք ասում էք, թէ հասարակութիւնն առ հասարակ աւելացնում է ձեր հարստութեան չափը, թէ դուք չունէք այնքան, որքան կարծում են մարդիկ։

Դուք շատ անգամ կոկորդիլոսի արցունքներ էք թափում, թէ ձեր գործերը վատ են ընթանում, թէ անգին վնասներ էք կրում, թէ պատերազմը քայքայել է ձեզ և այլն և այլն։

Հաւատացնում եմ ձեզ, որ ձեր լալկութեամբ ոչ ոքի չէք կարող խաբել։ Ձեր հարստութիւններն ասպարէզի վրա են ցերեկվայ լուսով լուսաւորված։ Եւ այնքան նրանք բարձր են աղաղակում իրանց մասին բանկերում, տներում, բօրսաներում, նոյն իսկ փողոցներում, որ երբէք ձեր սուտ հեկեկանքները չեն կարող խլացնել նրանց ձայնը։

Խօսք չունեմ, մարդիկ կարող են մի քիչ սխալվել կամ աւելացնելով կամ պակաս...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՄԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

(Սիրավէպ)

II

Օրերը անցնում էին իրար ետևից։ Սուրէնը գոհ էր այդ մենակութիւնից ու ամբողջապէս տարված էր իր նոր պօէմով։

Երբ յոգնում էր կամ տրամադիր չէր լինում գրելու, մենակ թափառում էր սար ու ձոր։ Իսկ Վահանը համարեա բոլոր ամառանոց եկած աղջիկների հետ ծանօթացել էր։

Պիկնիկներ էին կազմակերպում, գնում էին զբօսանքի գիւղի շրջակայքը։

Մի քանի անգամ Վահանը առաջարկել էր Սուրէնին ընկերանալ իրանց, բայց նա բացէ ի բաց մերժել էր։

Ճաշից յետոյ նրանք երկուսն էլ պառկել էին դէմ դիմաց, անկողինների վրա և երկուսն էլ լուռ էին։

— Ի՞նչ է պատահել... հիւանդ հօ չե՞ս,— մէջքի վրայից դառնալով աջ կողքի վրա ու բաց թողնելով ծխախոտի թանձր ծուխը, հարցրեց Սուրէնը։

Վահանը քթի տակ ծիծաղեց ու ոչինչ չը պատասխանեց։

— Կարծեմ առաջին օրն է, որ այս ժամին տանն ես։

— Այո, այսօր տանն եմ մնալու։

— Օհօ՜...

— Ժամը քանիսն է, իմը ինչ-որ շատ է առաջ վազում։

— 4-ից 17 րոպէ անց։

— Դեռ ժամանակ կայ։ Գիտե՞ս՝ մի քանի օրիօրդներ քեզանով շատ են հետաքրքրվում։

— Հազուագիւտ գազան եմ, ինչ է։

— Ես պատմել եմ նրանց քո մասին...

— Խնդրում եմ՝ իմ մասին առ հասարակ քիչ խօսիր քո այդ օրիօրդների հետ. խօսելու ուրիշ նիւթ չունէ՞ք, ինչ է։

— Մէկը, մի շատ լաւիկը, խնդրեց, որ բարևեմ։

Սուրէնը մի բարկացած հայեացք ձգեց ընկերոջ վրա և մնաց լուռ։

— Այդպէս էլ գիտէի... տղայ, զարմանալի մարդ ես. փոխանակ ուրախանալու, որ մի այդպիսի սիրուն աղջիկ բարև է ուղարկում, դու բարկանում ես։ Դէ լաւ. կասեմ, որ այլևս բարևներ չուղարկեն,—ասաց նա ու լայն բացած բերանով յօրանջեց։

Երկար երկուսն էլ լուռ պառկած էին։ Սուրէնը արդէն քնելու վրա էր, երբ փողոցից լսվող ձայները նրան սթափեցրին։

Նա կիսով չափ բարձրացաւ, որ լաւ հետևի ձայներին։ Լսվում էր կանացի ուրախ, առողջ ծիծաղ... ու շան ծայլ ու հիւանդ հաջոցը։

— Նրանք են,—տեղից բարձրանալով ասաց Վահանը։

— Ովքե՞ր։

— Նրանք, էլի, մի քանի օրիօրդներ և մի պարոն։ Այսօր հրաւիրել եմ մեզ մօտ թէյի...

— Պ. Վահա՜ն... հէ՜յ...,—լսվեց փողոցից մի կանացի ձայն։

— Թո՛ւ, ինչո՞ւ ինձ չը նախազգուշացրիր։

— Որ փախչէի՞ր։

— Ոչ, բայց...

Մի քանի ձեռներ սկսեցին բաղխել փողոցի դուռը։

— Դէ մի քիչ կարգի բեր սենեակը, ես գնամ ընդունեմ,—ասաց Վահանը և արագ դուրս եկաւ պատշգամբը։

— Քնա՞ծ էք, ինչ է։

— Մի ժամ է բաղխում ենք։

— Տա՞նն է։

— Ո՞րտեղից էք գտել այս քոսոտ շանը, ոտի վրա հազիւ է կանգնում։

— Ձայնն էլ դուրս չի գալիս։

— Խնդրեմ, խնդրեմ... Ես շատ ուրախ եմ... Վեր եկէք... Այո, այո, տանն է։

Լսում էր Սուրէնը դրսի խօսակցութիւնները և գողութեան մէջ բռնված երեխայի նման՝ վախեցած աչքերով դէս ու դէն էր նայում ու փախչելու ճանապարհ չը գտնելով՝ հաշտվեց իր վիճակի հետ և, մօտենալով սեղանին, սկսեց կանգնած տեղը մի ինչ-որ գիրք մեքենայօրէն թերթել։ Մի կողմից նա ուրախ էր, որ այդպէս պատահեց, ինքն էլ հետաքրքրվում էր այդ աղջիկներով, մանաւանդ նրանցից մէկը նրան շատ դուր էր գալիս։ Բայց ինքն էլ չը գիտէր՝ ինչու միշտ խուսափում էր։

— Սուրէն, եկ այստեղ,—յանկարծ հասաւ նրա ականջին Վահանի ձայնը։

Ցնցվեց, ձեռքը տարաւ դէպի մազերը, յարդարեց, նայեց հայելու մէջ, ուղղեց վերնաշապիկի փէշերը, որոնք պառկած տեղը ճմրթվել էին, ու նեարդային կերպով մաքրեց կօկորդը, կարծես երգելու էր գնում, ու չինծու համարձակութեամբ դուրս եկաւ սենեակից։

Սուրէնը չիմացաւ թէ ինչպէս մօտեցաւ, ինչպէս ծանօթացաւ, ովքե՞ր էին։ Լուռ քաշվեց մի կողմ, մէջքով յենվեց սիւնին և սկսեց դէս ու դէն նայել։

— Ինչու էք դուք խուսափում մեր ընկերութիւնից,—դիմեց նրան աղջիկներից մէկը, մօտենալով նրան։

Սուրէնը շփոթվեց այդ անսպասելի դիմումից ու իրան աւելի ու աւելի կորցնելով, նախ չը հասկացաւ, թէ ինչ են հարցնում, ապա գլխի ընկնելով կարմրեց ու կմկմալով ասաց.

— Ես... ոչ... ամենևին։

Եւ էլ չը կարողացաւ ոչինչ ասել։

— Ո՛չ, խնդրում եմ չը կեղծել,—մէջ մտաւ միւս օրիօրդը, որը մինչ այդ Վահանի հետ էր խօսում։

— Այսքան ժամանակ է այստեղ էք, և դեռ այսօր ենք ծանօթանում, չը նայելով մեր պատրաստակամութեանը։ Անկարելի է որ դա իր յարգելի պատճառը չունենայ։

— Դէ, դէ, պատասխանիր,—ծիծաղելով ասաց Վահանը։

— Ես պարապ չեմ։

— Նա իր նոր պօէմն է մշակում։

— Թողէք, ի սէր Աստուծոյ, ձեր այդ պօէմը ձմեռվան։ Իսկ այժմ ամառ է, պէտք է մի քիչ զուարճանալ։ Ձմեռը փակվեցէք ձեր սենեակում և ինչքան ուզում էք՝ գրեցէք։

— Մենք, միևնոյն է, այսուհետև ձեզ հանգիստ չենք տալու։ Առաւօտ-երեկոյ կը գանք ու ձեր պատուհանների տակ սերենադներ կերգենք։

— Խնդրեմ, առանց ծաղրի։

— Այդ էր պակաս, որ վիրաւորվէք մեր կատակներից։

— Ես չեմ վիրաւորվում։

— Դէ, պ. Վահան, մեզ թէյ տուէք, և մարշ թափառելու։

— Այդ արդէն ինձ չի վերաբերում. դա Սուրէնի գործն է։

Սուրէնը կամաց-կամաց ընտելանում էր ու այնպէս վայրենի ու խորթ չէր զգում իրան։ Զբաղվելով թէյի պատրաստութեամբ, նա չը նկատեց թէ ինչպէս անցաւ ժամանակը։

Երեկոն անցաւ շատ ուրախ. թէյից յետոյ, բոլորը միասին, թէև Սուրէնը «չեմ ուզում» էր անում, բայց օրիօրդները նրա թևերը մտան ու հրհրելով, ծիծաղներով ու կատակով տարան իրանց հետ։

— Պ. Սուրէն, դուք մեր գերին էք։

— Ձեռքերը ցած։

— Հրաշալի գերութիւն։ Ես նախանձում եմ Սուրէնին։

Մի քիչ տեղ անցնելուց յետոյ նրանց միացան և ուրիշները։

Քանի գնաց՝ խումբը մեծացաւ, ու որոշեցին բարձրանալ անտառ ու սպասել այնտեղ լուսնի ծագելուն և սոսնու կոճղներից խարոյկներ վառել։

III

Սուրէնը օրիօրդ Ժէնիայի հետ ծանօթանալու օրից՝ զգաց, որ մի փոփոխութիւն կատարվեց իրա հետ։

Եւ քանի գնում, աւելի էր համոզվում, որ մի անծանօթ զգացմունք գաղտագողի բուն է դրել ու իրանից անկախ աճում է, ու աճում և պէտք է ամբողջապէս կլանի նրան։ Աշխատանքը առաջ չէր գնում, բոլորը մնաց կիսատ. նա այլ ևս չէր կարողանում կենտրօնանալ մի բանի վրա, մտքերը շարունակ խուսափում էին։ Միայն մի միտք յամառ կերպով մխվել էր նրա գլխում, և նա անկարող էր ազատվել նրանից։

Ժամերով նստում էր իր կիսատ մնացած պօէմի առաջ, գրում էր, ջնջում, բայց դրական ոչ մի քայլ չէր կարողանում առաջ գնալ։ Միշտ նրա ներկայութիւնը զգում էր գլխի վերևը և նրան թւում էր, որ բաւական է դարձնել գլուխը, և աչքերը կը հանդիպեն նրա սև, վառվռուն աչքերին։

Յուսահատված, նա թողնում էր թուղթն ու թանաքը, իջնում էր գետափ, կորչում էր հեռու անտառապատ սարերում, բայց ոչ մի տեղ նա չէր կարողանում ազատ մնալ նրա մասին մտածելուց։

Առաջին անգամն էր, որ նա այդպէս ուժեղ կերպով զգում էր սիրոյ խարդաւանքը, որը այդպէս հաստատ ու նուրբ կերպով հիւսում է իր ոստայնը, որ խճճի իր ցանցերի մէջ այդ խեղճ երիտասարդ երազողին։

Նա այլ ևս չէր փախչում այդ շրջանից։ Ընդհակառակը ինքն էր աշխատում, որ՝ որքան կարելի է՝ շուտ-շուտ կազմակերպվեն զբօսանքներ, թէև շարունակ լուռ էր և շատ քիչ մասնակցութիւն ունէր խօսակցութիւններին, ծիծաղի ու վազվռտուքի մէջ։

Նա շարունակ աշխատում էր մենակ մնալ նրա հետ, ամեն օր վճռում էր՝ միւս օրը, երբ հանդիպի, ասել նրան իր զգացմունքի մասին։ Բայց երբ դէպքը բերում էր, նա վախեցած ինքն էր խուսափում, որ ոչ ոք չը կասկածի։

Վահանը նկատել էր ընկերոջ այդ յանկարծակի փոփոխութիւնը, բայց չէր կարողանում որոշել, թէ ինչն է այդ փոփոխու-

նելով ձեր ունեցածի չափը, բայց թէ իւրաքանչիւրը շատ լաւ գիտէ ձեր հարստութեան մօտաւոր քանակը, այդ ձեզ յայտնի է։

Արդ, ինչու համար էք ադի արցունքներ թափում և կուրծք ծեծում. Միթէ չէք հասկանում և զգում, որ դա ձեզ աւելի է նսեմացնում։

Գոնէ մի փոքր հպարտութիւն ունեցէք, ասացէք անկեղծ. «Ունենք, բայց չենք ուզում տալ»։ Կամ աւելի ճիշդն ասացէք՝ «Կը կամենայինք տալ և թեթևացնել մեր խիղճը, բայց չենք կարողանում»։ Իսկ մենք գիտենք, թէ ինչու չէք կարողանում։ Չէք կարողանում, որովհետև ոսկին, այդ սքանչելի հրաշագործը բարի մարդկանց ձեռքում և ատելի չարագործը չարերի ձեռքում, այնպէս ամուր է շաղկապված ձեր հոգիների հետ և այնպէս սերտ ձուլվել ձեր արեան և մսի հետ, որ առանց հոգեկան անտանելի վշտի և առանց մարմնաւոր անհուն տանջանքի չէք կարող բաժանվել նրանից։ Եւ ամէն մի կտոր ոսկի ձեզնից պոկողը ձեր մարմնի մի մասն է պոկում։

Խեղճե՛ր։ Հաւատացէք, որ դուք խղճալի մելամաններ էք, որոնց հարկաւոր է արմատական բժշկութիւն...

Ցետոյ, ինչու համար էք սուտ պատրուակներ հնարում։ Օրինակ, ինչու համար էք շարունակ աղաղակում. «Չենք տալիս, որովհետև չենք հաւատում ոչ ձեզ և ոչ ձեր ձեռնարկած գործերին»։

Ենթադրենք մի րոպէ, որ ձեր համոզմունքն է, որ թոյլ չի տալիս ձեզ, օրինակ, խոշոր նուիրատուութիւններ անել հայկական գաւառի կամ հայ կամաւորների օգտին։ Բայց հօ գաղթականութեանը հաւատում էք։ Գիտէք, թէ թշուառների ինչ անհուն բազմութիւն է ձեզնից օգնութիւն հայցում։ Ինչու գոնէ նրանց չէք օգնում։ Արդեօք Վեհափառ Հայրապետին էլ չէք հաւատում, նրա զառն արցունքներին և ոչ օտարազգի բարձրագիր անձա՛նց, որոնց մարդասիրական օրինակն անգամ չի յափշտակում ձեզ։

Բայց ոչ, դուք կեղծում էք...

Շիրվանզադէ

ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նպաստամատոյց Ընկերութիւնը որոշած լինելով Վանում բանալ ճաշարան չքաւոր հայ ազգաբնակութեան համար, գործի կազմակերպութիւնը և վարումը յանձնվել էր հայկական սահմ.-ռամկ. կուսակցութեան վարչութեան։ Վերջինս հեռագրով խնդրել է փոխադրել այդ նպատակի համար գոնե-բալ Ն.-ի միջոցով 5000 րուբլի։

—

Ներկայումս Նպաստամատոյց Ընկերութեան ներկայացուցիչ Գ. Վարդանեանը և գործակալներ Գ. Ցովսէփեան, Գ. Քոցախեան և Գ. Նիկոլեան գտնվում են Իգդիրի շրջանում, ուր աջակցում են ընդհանուր լիազօր կարգադրիչ Խորէն եպիսկոպոսին և պատրաստում են հանդերձներ փախստականների համար այն 24 հակ մանուֆակտուրային ճոթեղէնից, որ վարչութիւնը գնել էր Աֆրիկեանից և ուղարկել փախստականների համար։

—

Նպաստամատոյց Ընկերութեան վարչութիւնը ստացել է նպաստներ Հնդկաստանից և Ջավա կղզուց։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

Պետրոգրադ, 19 յուլիսի

Ֆինանսների մինիստրի ճառը

Ֆինանսների մինիստրը յայտնում է, թէ անցած տարին մեծագոյն է ժողովուրդների պայքարի պատմութեան մէջ, լիակատար պարզութեամբ համոզում է, որ այդ պայքարի աջողութիւնը յենված է երկու հիմունքի վրա՝ զօրքի և նաւատորմի քաջութեան և ժողովրդի ոյժի ու պետական տնտեսութեան վրա։ Մինիստրը կարծում է, որ ժամանակակից կեանքի բոլոր բազմազան պահանջներին շուտափոյթ բաւարարութիւն տալը բոլոր կռւող պետութիւնների վրա դնում է ծանր և բարդ խնդիրներ՝ անհրաժեշտ միջոցներ գտնելու։ Իսկ Ռուսաստանին բաժին է ընկել ոչ միայն վճռել այդ խնդիրները, այլ և գտնել ժողովրդական աշխատանքի մէջ աղբիւրներ և միջոցներ պետական բիւջէի պակասը լրացնելու, որը առաջացել է խմիչքեղէնի արգելումից։ Կանգնելով պատերազմի առաջադրած դրամական պահանջների վրա, մինիստրը մատնանշում է, որ մեր յատկացումները պատերազմի պէտքերի համար, պատերազմական գործողութեան սկզբից մինչև 1915 թ. յուլիսի 15-ը, կազմում են 697 միլիոն րուբլի։ Առաջ բերելով այդ չը նախատեսված արտակարգ ծախքը, պատերազմը չէր կարող որոշ կրճատում մտցնել մեր մուտքերի մէջ։ Մուտքի պակասութեան մի փոքր բաժինը վերաբերում է 1914 թ. սպրտնական գինու վաճառքի արգելման։ Այդպիսով, դեֆիցիտի գլխաւոր մասը եղաւ ոչ թէ տարերային պատճառների հետևանք, այլ գիտակցական կամքի պտուղ, մի դեֆիցիտ, որի երևումը այսպիսի պայմաններում չը պէտք է անհանգստութեան պատճառ։ Մեզ, մեր դաշնակիցներին և թշնամիներին, զորաքանակի թւի մշտական աճման և աճող ծախքերի պատճառով, պէտք է իմանալ, որ յետագայում, պատերազմի առաջադրութեամբ, գանձարանին կը ներկայացվեն նոր պահանջներ։ Այդ պատճառով մեր ռազմական ծախքերը այս յուլիսի 1-ից մինչև տարվայ վերջը կարող են կազմել, եղած օրինակի հաշւով, 4066 միլիոն, իսկ ամբողջ 1915 թ. 7242 միլիոն։ Պատերազմական կարիքները բաւարարելու համար կառավարութիւնը միջոցներ որոնեց բիւջէի պակասած մուտքը լրացնելու և այդ պատճառով դիմեց տուրքի աղբիւրների աւելացման։

Մենք վստահ ենք, որ դէպի նման զոհաբերութիւնների կոչը ռուս ժողովուրդը արձագանք կը տայ, ինչպէս միշտ, հանգիստ և լիակատար պատրաստակամութեամբ ծառայելու հայրենիքի բարօրութեան (ծափեր, հաւանութեան ձայներ)։ Կառավարութիւնը,—ասում է մինիստրը,—ի նկատի ունէր, որ այդ զոհաբերութիւնը ժողովրդական լայն խաւերի համար կը թեթևանայ, շնորհիւ ժողովրդի մէջ մնացող այն միլիարդի, որը սկզբում տրվում էր գանձարանին, որպէս խմիչքային մուտք։ Մինիստրութեան մէջ այժմ մտադրութիւն է մշակվում վերակազմելու մեր հարկային սիստեմը, սակայն որի կեանք մտցնելու համար միանգամայն անհրաժեշտ է, որպէս զի օրէնսդրական հիմնարկութիւնները որոշ արտայայտէին իրանց վերաբերմունքը դէպի եկամտային հարկը, որի նախագիծը Դումա է մտցվել 1907 թւին (ծափեր)։ Ֆինանսների մինիստրութիւնը գտնում է, որ եկամտային տուրքը պէտք է հաստատ հիմնաքար լինի, որի վրա պէտք է կառուցվի առաւել կատարեալ շէնք (ծափեր)։ Դիմելով ծախքերը ծածկելու, ծախքեր, որ առաջացել են ռազմական կարիքներից, մինիստրը մատնանշում է, թէ բոլոր պետութիւնները, որ խառն են ներկայ պատերազմի մէջ, դիմում են փոխառութեան գործողութիւններին։ Մենակ Անգլիան է, որ, հետևելով դարերով մշակված փորձին և օգտվելով իր հարկային ճկուն սիստեմից, կարող է դիմել տուրքերի բարձրացման։ Հարց տալով, թէ կարելի է արդեօք յոյս դնել, որ երկրի ներսը գտնվի բաւականին միջոց խոշոր փոխառութեան գործողութիւնների համար և որոշ չափով նուազած չէ՞ն արդեօք այդ միջոցները, մինիստրը թւեր է բերում, որոնք վկայում են, թէ խնայողութեան ընդհանուր չափը աւելացել է երկրի վարկային հիմնարկութիւններում մինչև 1800 միլիոն, և գտնում է, որ հանգիստ կերպով կարելի է յուսալ, որ ողջ երկիրը իր խնայողութիւնը կուղղի պատերազմական կարիքներին։

Կանգ առնելով րուբլու կուրսի իջեցման վրա, միջազգային հաշւով, և կեանքի աճող թանգութեան վրա, մինիստրը ասում է, որ այժմ արտասահմանում ծախված իւրաքանչիւր աւելորդ րուբլին վատթարացնում է մեր տուրքային շրջանառութիւնը, աւելացնում է մեր արտասահմանեան պարտքը և թուլացնում մեր դրամական շրջանառութեան կարգը։ Մենք պէտք է ձգտենք այն բանին, որպէս զի ամէն ինչ ձեռք բերենք մեզ մօտ Ռուսաստանում, ինչ որ հարկաւոր է մեզ, ռուս մարդկանց (ծափեր)։

Մինիստրը յիշեցնում է, որ բոլոր միջոցները պէտք է ուղղվեն դէպի մի նպատակ՝ ստեղծել այնպիսի պայմաններ, որ կտորվի թշնամին, որ ձեռք է բարձրացնում մեր հայրենիքի վրա (բուռն հաւանութիւն)։ Բնորոշելով թանգութիւնը, իբրև ընդհանուր երևոյթ ժամանակակից տնտեսական կեանքում, առանձնապէս որքան խօսքը վերաբերում է կռւին մասնակցող պետութիւններին, մինիստրը հաստատում է, որ մեզ մօտ նկատվող գների աճեցումը իր ամբողջութեամբ դուրս չէ գալիս իր սահմաններից, որոնց դէմ առիված են հաշւում մեր դաշնակիցները, որ տարերային ֆակտորների հետ միասին, որ առաջացնում են այդ երևոյթը, նա զարգանում է և մի քանի արհեստական պատճառների ազդեցութեան տակ, և որոնց վերացնելու անհրաժեշտութիւնը հանդիսանում է կառավարութեան առանձին ուշադրութեան առարկայ, կառավարութեան, որի ձեռք առած միջոցները որոշ հետևանքների կարող են հասցնել միայն այն դէպքում, եթէ կառավարութիւնը այդ բանում հանդիպի հասարակական հիմնարկութիւնների և կազմակերպութիւնների համերաշխ աջակցութեան։ Կանգ առնելով այնուհետև կառավարութեան մտահոգութեան վրա՝ վարկային օգնութիւն ցոյց տալու առևտրին, արդիւնաբերութեան և գիւղատնտեսութեան և բաւական վայրեր կառուցանելու յատկացումներ անելու վրա, մինիստրը հաստատում է, որ շնորհիւ լայն պետական օգնութեան՝ մեր զօրականների ընտանիքները կարիք չեն զգում։ Որքան էլ ծանր լինէին փորձութիւնները,—վերջացնում է մինիստրը,—որոնց ենթարկվել է մեր ժողովրդական տնտեսութիւնը, այդ փորձութիւնները չը կարեցին մեր նիւթական ոյժերը, որոնք կոփվել և պնդվել են դրանց բովում։ Այստեղից պէտք է վստահութիւն տածել, որ այն հարցապնդումները, որոնք պէտք է դեռ ներկայացվեն մեր տնտեսական հզօրութեան՝ պատերազմը աջողութեամբ կատարելու համար, երկրում կը գտնեն հարկաւոր և լիակատար բաւարարութիւն։ Մենք պէտք է նոյնպէս հաւատանք, որ մեզ անհրաժեշտ և առաջացած դրամական խոշոր գումարներ գտնելու համար մենք խոչընդոտների չենք հանդիպի (ծափեր)։

Կանգնելով,—վերջացնում է մինիստրը,—անձնական կարիքների և պահանջների սահմանափակման առջև, մոռանալով շռայլութիւնն ու պչրանքը, թող իւրաքանչիւր ոք նորմի իր խնայողութիւնը, որքան էլ նրանք փոքր լինէին, և յիշէ, որ փոքր առուակներով միջոցները, վտահացած գանձարանին, կը գոյանան մեծ հոսանք, որից ոյժ կը քաղվի մեր զօրքի ռազմական հզօրութեան համար։ Ցաղթելով մեզ և մեր անձնական ձգտումները ենթարկելով պետական օգտին, մենք կը յաղթենք թշնամուն, որ ձեռք է բարձրացնում հայրենիքի պատուի և մեծութեան վրա (ծափեր)։

Դուման որոշում է դիմել մինիստրների յայտարարութիւնների քննութեան։

Նախագահն առաջարկում է ողջոյնի հեռագիր ուղարկել Գերագոյն Զօրահրամանատարին և յանձին նրա՝ մեր քաջարի զօրքին։

Դուման բուռն ծափահարութեամբ ընդունում է առաջարկութիւնը։

Մարկով 2-րդ գտնում է, որ ժամանակը չէ հաշիւ տեսնել կառավարութեան հետ, ժամանակը չէ սպասել պատասխանատու մինիստրութեան և բռնութեամբ պոկել այն, ինչ կարելի է լոկ կուսակցական ծրագիրների ստանալ իր ժամանակին։ Անհրաժեշտ է լսել ճշմարտութեան ձայնը, իսկ ճշմարտութիւնն ասում է, որ հանրապետական Ֆրանսիան, սահմանադրական Բելգիան և ինքնակալ Ռուսաստանը հաւասարապէս պատերազմի սկզբից երևացին ոչ այնքան պատրաստված, իսկ Գերմանիան, ուր կառավարութիւնը պատասխանատու չէ, երևաց պատրաստված։ Այստեղից պարզ է, որ ոչ մի պատճառ և էական կապ չը կայ այս կամ այն պետական կազմի և պատերազմի դէպքերի միջև։ Անհրաժեշտ է գտնել իրական ճանապարհներ ծանր դրութիւնից ելնելու համար, այլ ոչ թէ խաղել ինչն իրան քաղաքական միստիֆիկացիաներով։ Գերմանիայում պատերազմը դրին իրև կուլտ, այնտեղ ամենքը — միլիտարիստները, անգամ սօցիալ-դեմոկրատները—ամենքը զբաղվում էին նրանով, որ ներշնչում էին միլիտարիստական գաղափարներ դպրոցականների մտքերի մէջ։ Գերմանական զինված ոյժերի գնահատութեան մէջ սխալվեցին Եւրոպայի բոլոր երկրները, սխալվեց Դուման, սխալվեց Պետական Խորհուրդը։ Ոչ ոք չը պէտք է իր վրայից վերցնի մորալ պատասխանատուութիւնը, մանաւանդ Դումայի այն խմբակները, որոնք մերժում էին բիւջէն և ուղղումներ էին մտցնում ներակերների թիւը կրճատելու մասին, քարոզում էին պացիֆիզմ և այլն։ Ժամանակն է թողնել միջազգային իրաւունքի մասին ճառելը և ընդունել, որ բացի ոյժի իրաւունքից ոչինչ գոյութիւն չունի։ Ռազմամթերքներ պատրաստելու գործը կարելի է արագացնել միայն կառավարական իշխանութեամբ. Աջակողմեաններն անհրաժեշտ են գտնում անմիջապէս հաստատել զօրքին ռազմամթերք հայթայթող գերագոյն մարմին։ Ապա կառավարութիւնը չը պէտք է սահմանափակ միայն կենսական մթերքների արհեստականապէս բարձրացնելու հանդէպ. անհրաժեշտ է խնամել փախստականներին։ Հրէաների արտաքսումը, որ կատարվում է մասսայական կարգով, անհրաժեշտ է, բայց այդ հրէաներին հարկաւոր է առանձնացնել նաև Ռուսաստանում, որպէսզի նրանք չը շարունակեն այն վնասակար ազդեցութիւնը, որի պատճառով նրանց արտաքսում էին պատերազմի բեմից։ Անհրաժեշտ է արագացնել պահեստի զինւորների ընտանիքներին նպաստ բաշխելը, անհրաժեշտ է համաչափ ու սիստեմատիկ կռիւ լրտեսութեան դէմ, պէտք է վճռապէս արտաքսել գերմանահպատակներին Ռուսաստանից, թոյլ չը տալ, որ արտասահմանում իջեցնեն ռուսական րուբլու գինը, անհրաժեշտ է պատերազմի ամբողջ ընթացքում հսկողութիւն զօրքի պիտոյքները հոգացող հաստատութիւնների վրա, և այն ժամանակ Ռուսաստանը վաղ թէ ուշ կը յաղթէ Գերմանիային (ծափեր աջից և մասամբ կենտրոնում)։

Նախագահ Րոձեանկօն կարդում է Գերագոյն Զօրահրամանատարի պատասխան-հեռագիրը.

«Մեր քաջարի զօրքի կողմից առաքում եմ Պետական Դումային սրտագին շնորհակալութիւն ողջոյնի համար։ Ռուսաց զօրքը և նաւատորմը հաւատում են, որ մեզ հետ է Աստուած և Նրա ամենակարող զօրութիւնը, որի դէմ ոչ մի թշնամի չէ կարող դիմանալ։ Այն գիտակցութիւնը, թէ համայն Ռուսաստանը միացել է իր Կայսրի կոչով և բոլորի պարտականութիւնն է օգնել զօրքին թշնամու դէմ մղող կռւի մէջ, մեր սրտերը լցնում է շնորհապարտ զգացմունքով և թեւաւորում է մեր յոյսերը վերջնական յաղթութեան։ Հաւատացած եմ, որ մեր նոր քաջերը կօգնեն միևնոյն հերոսական ոգով, ինչպէս և նրանց եղբայրները, որոնք վաստակում են անթառամ փառք, որ բարձր է գնահատվում ոչ միայն մեր հայրենիքից, այլ և մեր արի դաշնակիցներից։ Խնդրում եմ հաղորդել Պետական Դումայի պատուական անդամներին իմ սրտագին շնորհակալութիւնը ողջոյնի համար, որ ինձ խորապէս զգացրեց։ Գեներալ-ադիւտանտ ՆԻԿՈԼԱՅ»։

Կարաուլովը յայտնում է, որ Դուման, ինչպէս ոչ միայն օրէնսդրական, այլ և վերահսկիչ մարմին, պէտք է բարձրացնէ իր ձայնը, որովհետև կառավարութիւնը չէ գնահատում բոլշէ լրջութիւնը. նա անզօր էր և կորցրեց շատ թանգագին ժամանակ։ Հնեոը վկայում է, որ ամբողջ Ռուսաստանը համակված է թշնամուն դիմադրելու վճռականութեամբ, պատերազմը կարող է աւարտվել անպայման Գերմանիային լիակատար ջախջախելուց յետոյ. բայց դրա համար անհրաժեշտ է մաքուր ազատութիւն, եկամտային հարկի մուծում և ամենագլխաւորը՝ սահմանել այս կամ այն ձևով պատասխանատու մինիստրութիւն ժողովրդական ներկայացուցչութեան առաջ։

Շաէձվը յիշեցնում է, որ յունվարի 27-ին գիւղացիք յայտարարեցին Դումայի ամբիոնից, թէ ինչպէս նրանք վերաբերվում են դէպի պատերազմը և ինչ են սպասում նրանից։ Այն օրից պատերազմաբեմի վրա և այստեղ շատ բան է փոխվել։ Դրութիւնը պատերազմում կարելի է հակիրճ բնորոշել այսպէս. «Պակասում է ռազմամթերք և զէնք»։ Ասում են, որ ռազմամթերք մատակարարելու գործում խառն են ինչ-որ անպատասխանատու անձինք։ Եթէ ժողովուրդը իր ժամանակին իմանար ճշմարտութիւնը, մթէ թշնամին կանգնած կը լինէր այժմ Վարշավայի, Լիւբլինի, Կովնայի և Րիգայի պատերի տակ... Դիմելով ներքին գործե-

---

թեան պատճառ դարձել։ Ինքը ոչինչ չէր հարցնում։ Ջեւացնում էր, թէ չի էլ նկատում։ Գիտէր, որ, միևնոյն է, շուտ թէ ուշ ինքը կասի։

Չորս օր է շարունակ անձրևներ էին։ Վահանը շարունակ հայհոյում էր, անիծում։

— Կարծես շատ ուրախ էր, այս անձրևներն էլ մի կողմից ձանձրացրին։

Սուրէնը լուռ փռվել էր երեսի վրա. ինչքան Վահանը փորձել էր խօսեցնել, նա տեղից չէր շարժվել։

— Դու ինչ ես պապանձվել. մի բան ասա, թէ չէ, Աստուած վկայ, չը գիտեմ թէ ինչ կանեմ։ Թէ հիւանդ ես, ասա՛ բժիշկ կանչեմ, թէ չէ՝ երեք օր է, փռվել ես երեսիդ վրա ու մի ծպտուն չես հանում։ Խօսելու ես թէ չէ։

— Հանգիստ թող ինձ,—նեարդային կըռպով ճչաց նա։

Արագ վեր ցատկեց տեղից, մի քանի անգամ անցաւ սենեակի երկարութեամբ, նստեց սեղանի մօտ, գլուխը առաւ ձեռների մէջ ու մնաց անշարժ։

— Սուրէն, ինչու մի բան չես ասում,—մի քիչ լռելուց յետոյ դարձաւ նրան դարձեալ Վահանը։

— Ինչ ես ուզում ինձանից.

— Ինչ է պատահել քեզ...

— Չը գիտեմ, ես էլ չը գիտեմ... Կեանքը ճնշում է ինձ, ես ատում եմ կեանքը։

— Օհօ՜... մինչև այդտե՞ղ է հասել։

— Ի՞նչը...

— Դու սիրահարված ես։

— Ոչ։

— Այո, մի աշխատիր ծածկել. Ես ամէն բան գիտեմ։

— Գիտե՞ս... ինչ,—վախեցած կանչեց նա տեղից վեր թռչելով։

— Առանձին ոչինչ. որ դու սիրահարված ես, դա փաստ է։ Դէ, փառք Աստուծոյ, էլ ինչ կայ... շուտ-ուշ դա պէտք է լինէր։

Բայց ինչու ես այդպիսի տրագիկ դէմք շինել, այդ չեմ հասկանում։ Վեր կաց, գնա ծաղիկ չօգեր, կամ ինչպէս քեզ յարմար է, այդ արդէն քո գործն է, և յայտնիր սէրդ։ Երբ մերժի, դեռ այն ժամանակ կարելի է այդպիսի դէմք շինել։ Բայց առ այժմ այդպէս ընկճվելու կարիք չը կայ։ Կարծես թրջված հաւ լինես։ Հաւատա, եթէ ես աղջիկ լինէի և տեսնէի մէկը ինձ սիրում է և այդպէս խեղճ ու ողորմելի կերպով գար ինձ մօտ, ես նրան ուղղակի դուրս կանէի։ Ի՞նչ ես կուչ եկել... հա, կուզես՝ ես կասեմ։

— Ի՞նչ։

— Որ դու սիրում ես... միայն թէ ասա՝ ով է քո այդ դիցուհին. Կա՞տեան, Սօ՞նեան, Մա՞նեան, ով է քեզ այդ դրութեան հասցնողը, ես նրան ուղղակի մենամարտի կը կանչեմ։

— Ի սէր Աստուծոյ, թող կատակները, ոչ մի դիցուհի էլ չը կայ։

— Կայ, կայ, կայ։ Ինձ խաբել չես կարող։ Եւ շատ տարօրինակ կը լինէր, եթէ չը լինէր։ Այս գեղեցիկ բնութեան մէջ, հրաշալի, դիւթիչ լուսնկայ գիշերը, սար ու ձոր, անտառ, գետակ, կանաչ, ջահելութիւն. ամէն ինչ տրամադրում է սիրելու։ Ա՛յ, ես թէև քաղաքում սիրահարված եմ և ամէն օր դրեթէ նամակ եմ ստանում, բայց այստեղ էլ չը դիմացայ և համարեա սիրահարված եմ. և ես մեղաւոր չեմ։ Պարապ սարապ շրջում ենք, ոչ հոգս, ոչ խնդր. ուզե՞ս-չուզես՝ կը սիրահարվես։ Ամարային ժամանակ է, ես հօ ընդմիշտ չեմ դաւաճանում քաղաքի սիրածիս, այնպէս՝ 1—2 ամսով։ Չը գիտեմ, եթէ այդ էլ չը լինէր, կարծեմ մի շաբաթ էլ չէի դիմանայ այս քանդվածում ու կը փախչէի։ Հա, լաւ չէր լինի, որ իսկապէս պատրաստվէինք գնալու. առաջինը՝ սկսում է ձանձրալի դառնալ, երկրորդը՝ վախենում եմ որ քաղաքի իմ դիցուհու ենթադրութիւնը և վախը ճշդվի։ Գիտես, նա վախենում է, որ կը դաւաճանեմ իրան, իմանալով իմ ուրախ բնաւորութիւնը։ Երկու ամսից աւելի չէ տեսնում իմ յաւիտենական սէրը։ Հա, մի կողմ թողնենք ինձ, խօսենք քո և քո սիրոյ մասին։ Դէ՛, ով է...

Սուրէնը ծամծմում էր դէմքը և կարծես իսկոյն պիտի լար։

— Դէ ասա։

— Վահան, Վահա՛ն...,—մի քանի անգամ կրկնեց նա և էլ չը կարողանալով ոչինչ ասել՝ ընկաւ մահճակալի վրա ու սկսեց նեարդային կերպով հեկեկալ։

— Ուղղակի երեխայութիւն է արածդ... չեմ հասկանում՝ ինչու ես լալիս... Մի բան գիտե՞ս, բա՞ն ես ասել, մերժե՞լ է սէրդ, սխալ ինչու ես լալիս...

— Ես անկարող եմ այսպէս ապրել։

— Կարիք էլ չը կայ այդպէս ապրելու. Վաղը ասա, կամ գրիր, եթէ դժուարանում ես բերանացի ասել։ Ուղարկիր մէկի ձեռքով։ Կուզես՝ ես կը յանձնեմ։ Մարդու ծիծաղն է գալիս քեզ նայելուց։ Ի՞նչ է պատահել. մի շատ սովորական բան. ու լաց ես լինում։ Մարդ չէ էլ հասկանում, թէ ինչու։

— Դու երջանիկ բնաւորութիւն ունես։

— Քեզ ով է խանգարում ինձ նման լինել։ Փառք Աստուծոյ, սիրահարվել ես, այս ամառ օրը լաւ, ուրախ կանցնի. դժուարը առաջին անգամն է, յետոյ աւելի շուտ-շուտ կը սիրահարվես. հենց կեանքն էլ դրա մէջն է, էլի։

— Ոչ, ոչ, ոչ... երբէք, երբէք...

— Այդ դեռ կը տեսնենք։

— Իսկ եթէ նա... եթէ նա չէ սիրում։

— Ո՞վ։

— Նա։

— Անո՞ւնը։

— Միթէ քեզ համար միևնոյն չէ։

— Առենք, ի հարկէ, բայց վատ չէր լինի անունը իմանալ։ Մանաւանդ ինձ ուղղակի պէտք է ասես։ Ի՞նչ գաղտնիքներ քո և իմ մէջ։

— Կասեմ... սպասիր մի քանի օր էլ։

— Լաւ, կը սպասեմ։ Իսկ այժմ վեր կաց, լուացվիր, թէ չէ՝ այդպէս կարմրած աչքերով չէ կարելի փողոց դուրս գալ։ Գնանք պօստ, տեսնենք ի՛նչ նորութիւններ կան։ Իմ դիցուհին այս անգամ նամակը ինչ-որ շատ ուշացրեց։

— Գնա, ես չեմ գալիս։

— Վեր կաց գնանք, քամին տուր այդ յիմար մտքերդ... Գիտես, քո սիրածն էլ իմ սիրածի նման և բոլորն էլ իրար նման շատ սովորական աղջիկներ են։ Մէկի անունը Մարգարիտ է, միւսինը՝ Զմրուխտ, մէկի աչքերը սև են, միւսինը՝ կապոյտ. բայց վերջ ի վերջոյ միս, արիւն և ոսկր։ Իսկ մեռնելուց յետոյ՝ մեզ պէս նրանք էլ հող են դառնում։ Վեր կաց, վեր կաց, նրանք էլ երևի այնտեղ կը լինեն։

IV

Պօստի առաջ հաւաքված էր ամարանոց եկած համարեա ամբողջ երիտասարդութիւնը։ Այդպիսի փոքրիկ ամարանոցներում պօստն էլ է համարվում զուարճութեան վայրերից մէկը։ Մանաւանդ երբ եղանակներն անձրևային են լինում և ուրիշ ոչ մի տեղ չէ կարելի հանդիպել, պօստը մնում միակը։

Բոլորը խմբվել էին պօստատան առջև պատշգամբում և նախասենեակում. երբ ստացած նամակներն էր կարդում, ամենք պատերին յենված՝ լրագիրներ էին նայում, աղմուկ, իրարանցում։ Ամէն կողմից լսվում էին զանգատի ձայներ, որ տխուր է, անձրևները ձանձրացրին և այլն։

Վահանը ստացած նամակները կոխեց կողքի գրպանը և մի ծանօթից միւսն էր անցնում։

Սուրէնը տեսաւ նրան, հեռուից բարևեց և չը մօտեցաւ։ Հեռու կանգնած լուռ դիտում էր։ Արդէն մութն ընկնում էր, որ նրանք բաժանվեցին և դիմեցին դէպի տուն։

Անձրևը դադարել էր, բայց փողոցները ցեխոտ էին ու տեղ-տեղ ջրեր էին լճացել։

Վահանը զբաղված էր ստացած նամակների ընթերցանութեամբ։

Իսկ Սուրէնը լուռ գնում էր նրա կողքից։

— Թու, ինչ յիմարութիւն, — յանկարծ բացագանչեց Վահանը՝ չը հեռացնելով աչքերը նամակից։

Սուրէնը մի հայեացք ձգեց նրա վրա ու մնաց լուռ։

— Ինչ յիմար են այս աղջիկները, տէր Աստուած, ինչ յիմար են։

— Ի՞նչ է պատահել։

— Երևակայիր, գալիս է։

— Ո՞վ։

— Այ, նա, իմ քաղաքի սիրածը։

— Էլ ինչու ես նեղացել։

— Հապա սրա՞ն ինչ ասեմ։

— Ո՞ւմ։

— Այստեղի աղջկան. նա կարծում է, որ իրան սիրում եմ։

— Ինչ ե՞ս ասում։

— Շատ սովորական բան։ Հօ չէի կարող ամբողջ ամառը միմիայն մտածել, որ այնտեղ քաղաքում մէկը կայ, որին սիրում եմ, և հառաչանքներով օրերս անց կացնէի։ Բանաստե՞ղծ եմ, ինչ է... Թու, յիմար բան է դուրս գալու... Վաղը մի բան պէտք է անել։

— Ի՞նչ։

— Կը հեռագրեմ որ գալիս եմ։

— Բրաւօ, ճարպիկ ես։

— Ի՞նչ մի առանձին ճարպկութիւն է հարկաւոր։

Տուն հասնելով ամէն մէկը քաշվեց մի կողմ, և այլ ես ոչինչ չը խօսեցին։

Միք. Մանուէլեան

[illegible]

Փրիդմանը զանում է, որ երկրի բոլոր ազգերի կազմակերպութեան հետ զուգընթաց թշնամուն յաղթելու համար անհրաժեշտ է նաև ժողովրդական ոգու կազմակերպութիւն, ոգու, որպիսին ակնարկէ Ռուսաստանի բոլոր ազգութիւններին։ Վկայելով որ հրէաները, չը նայած իրանց կացութեան բովանդակ ծանրութեան և կրած բոլոր հալածանքներին, հէնց պատերազմի սկզբից համակվեցին ընդհանուր հայրենասիրական ոգևորութեամբ, ցոյց տուին չափազանց շօշափելի մասնակցութիւն պատերազմի մէջ, ուղարկեցին պատերազմ նոյն իսկ միակ զաւակներին, որ պատերազմում հրէաները ուրիշներից պակաս չհերևացին և շատերն արժանացան պարգևների, որ հրէայ ազգաբնակութիւնը, գտնվելով պատերազմական գործողութիւնների կենտրոնում, կրում է պատերազմի բոլոր արհաւիրքները,—մատնանշում է, որ պետական իշխանութիւնը ոչ միայն պահպանել, այլ և սաստկացրել է անսահման չափերով հրէաների վերաբերմամբ գործադրվող ճնշումները։ Բողոքելով հրէաներին դաւաճանութեան մէջ մեղադրելու դէմ, Փրիդմանը պնդում է, որ այդ մեղադրանքները սուտ են և զրպարտութիւն, որ հնարաւոր է իրաւազրկութեան հողի վրա։ Ընդգծելով որ այն երկրում, ուր չը կայ իրաւազրկութիւն, չեն ծագում այդպիսի կասկածանքներ, Փրիդմանը կոչ է անում Դումային վերադարձնել հրէաներին ռուս քաղաքացիների շարքերը, համարելով այդ ակտը պարտականութեան կատարումն և անհրաժեշտ՝ հայրենիքի օգտի ու մեծութեան համար (ծափահարութիւն ձախից)։

Պապաջանեանը, իբրև հայ ազգաբնակութեան պատգամաւոր, վկայում է հայ ազգաբնակութեան բարձր հայրենասիրական զգացմունքների մասին։ Չը կայ այնպիսի զոհաբերութիւն, որի առաջ կանգնեն հայերը այս մեծ պատերազմում, մինչև որ այն կը վերջանայ Ռուսաստանի յաղթութեամբ։ Անգամ հայ ազգաբնակութեան ձախակողմեան հոսանքների ներկայացուցիչները, որոնք հալածվել են հին կառավարութեան կողմից, մոռացել են իրանց կրած վիրաւորանքը, մասնակցում են կամաւորական շարժման մէջ և կռւում են թշնամու դէմ պատերազմի դաշտում։ Դժբաղդաբար, տեղական իշխանութեան ներկայացուցիչները դեռ դարձեալ վարում են նախկին քաղաքականութիւնը հայերի վերաբերութեամբ։ Կովկասում ոչինչ արված չէ հասարակական ոյժերը կազմակերպելու համար, չը կայ զէմստվօ։ Ցամենայն դէպս ռուսահայերը կը կատարեն իրանց պարտականութիւնը մինչև վերջ և յոյս ունեն, թէ Ռուսաստանի միջոցով Թիւրքաց Հայաստանը կը ստանայ ազատութիւն Թիւրքիայի դարաւոր բռնակալ լծից։

Ապա խօսում են Գոլդմանը՝ լատիշ ժողովրդի, Ռամօտը՝ էստոն ժողովրդի, բարոն Ֆէլկէրզամը՝ Պրիբալտիկ գերմանացիների և Եանուշկէվիչը՝ լեհական դեմոկրատիայի կողմից։

Կրէտնիսը լատիշ, լետոնցի, էստոն, հայ, [illegible]

որ ցանկութիւն է արտայայտում վերացված տեսնել առանձին ժողովուրդների դէմ ուղղված ամեն տեսակ վարչական ճնշումները և վերացնել օրէնսդրական կարգով այն բոլոր սահմանափակիչ օրէնքները, որոնք կապ ունեն դաւանութեան կամ ազգութեան հետ։

Կարդացվում են հերթական գործերին անցնելու մասին առաջարկված բանաձևերը։

Կոմս Բէնիգսէնը յայտնում է, որ զեմստվական հոկտեմբերեանները արդարացի են գտնում առաջադիմականների ուղղումը՝ Դումայի առաջ պատասխանատու կառավարութիւն հաստատելու մասին, բայց կարծում են, որ այդ սկզբունքի իրականացումը խոշոր խառնում է մտցնելու պետական կազմի բովանդակ սիստեմի մէջ, իսկ ներկայումս չի նախատեսվում խօսել այդօրինակ արմատական փոփոխութիւնների մասին, ուստի և հոկտեմբերեանները, ձայն տալով այժմ առաջադիմականների առաջարկութեան դէմ, խոստանում են պատերազմը վերջանալուց յետոյ առաջադիմականների հետ միասին պաշտպանել նրանց առաջարկած սկզբունքը։

Միլիւկովը մատնանշում է, որ առաջադիմականների ուղղումը հերթին է դնում սահմ.-ռամկ. կուսակցական հարցը, որ հանդիսանում է սահմ.-ռամկ. ծրագրի կէտը, որի համար նրանք պայքարել և պայքարելու են։

Սահմ.-ռամկավարները ուրախ են արձանագրելու, որ հոկտեմբերեանների ներկայացուցիչը նոյնպէս ճանաչեց պարլամենտիզմի այդ հիմնական սկզբունքը. սահմ.-ռամկ. հնարաւոր չեն գտնում պահանջել մտցնել իրանց պահանջը անկուսակցական բանաձևի մէջ, այդ պատճառով սահմ.-ռամկավարները հեռանալով պատերազմական ժամանակի իրանց տեխնիկային, ձեռնպահ են մնում առաջադիմականների առաջարկութիւնը պաշտպանելուց (ծափահարութիւն)։

Քուէարկութեան ժամանակ բոլոր ուղղումները մերժվում են։

Ընդունվում է նացիոնալիստների, կենտրոնի և հոկտեմբերեանների բանաձևը։

Հերթին Դումայի նախագահի ընտրութիւնն է։ 288 թերթիկով (33 հոգի մնում են ձեռնպահ) թեկնածու է առաջարկվում Ռօձեանկօն, որ տալիս է իր համաձայնութիւնը Դումայի երկարատև ծափահարութեան տակ։

Ստանալով գնդակներով քուէարկվելիս 296 սպիտակ և 24 սև և գրաւելով նախագահական աթոռը կենտրոնի և աջակողմեանների բուռն ծափահարութեամբ, Ռօձեանկօն դիմում է Դումային հետևեալ ճառով.

Ռօձեանկօյի ճառը

Պետական Դումայի պարոնայք անդամներ. յուզված անչափ, ես խնդրում եմ ձեզ ընդունել իմ սրտագին շնորհակալութիւնը վստահութեան այն նոր նշանի համար, որպիսին դուք բարեհաճեցիք արտայայտել ընտրելով ինձ նորից, այս դժուարին ժամանակ, մեր ընդհանուր զբաղմունքները ղեկավարողի պատասխանատու պաշտօնին։ Թող օգնէ ինձ Աստուած արդարացնելու այդ իմ ոյժերի չափով, թող տայ Նա ինձ հարկաւոր ոյժերը արժանապէս կրելու համար այն դրօշակը, որ դուք այսօր յանձնում էք ինձ։

Պարոններ, պատերազմը միացրել է մեզ բոլորիս, պատերազմը մէջտեղից վերացրել է այն ամենը, ինչ որ մեզ անջատում էր միմեանցից և շաղկապել է Մեծ Ռուսաստանի բոլոր ներկայացուցիչներին յանուն թշնամու վրա յաղթութիւն տանելու մի նպատակի։

Թող թոյլ տրվի ինձ արտայայտել մի անկեղծ ցանկութիւն. երբ կանցնէ պատերազմը, թող անսասան մնան մեր միջև միևնոյն վստահելի, բարեկամական յարաբերութիւնները, որ ներկայումս սահմանվել են։ Խաղաղ ու հանգիստ ժամանակ, ոգևորված հայրենիքի սիրոյ մի վառ զգացմունքով, մենք կը բաժանվենք սակ այն եղանակների ու միջոցների մէջ, որոնք մեզ տանելու են դէպի այդ մեծ նպատակը։ Թող ուրեմն այսուհետև էլ կենդանի ու ամուր լինի մեր մէջ փոխադարձ վստահութիւնը ու միութիւնը, որոնք տիրում են այժմ, որոնք այնպէս ուրախալի շաղկապում են ամբողջ Դումային։

Կրկին յայտնում եմ ձեզ, Դումայի պարոնայք անդամներ, իմ անկեղծ շնորհակալութիւնը և նորից խնդրում եմ ձեզ զիջող վերաբերվել դէպի այն հնարաւոր սխալները, որոնք յատուկ են ամենքին և որոնցից ոչ ոք հարկաւ ազատ չէ։

Ապա Դուման ընտրում է նախագահի առաջին օգնական Վարուն Սեկրէտին, երկրորդ օգնական Պրոտոպօվին։

Հետևեալ նիստը նշանակվեց յուլիսի 27-ին։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Ինչպէս գիտենք, Էջմիածնի Գլխաւոր Կարգադրիչ Յանձնաժողովը իր արտակարգ նիստում կայացրեց մի քանի որոշումներ [illegible] որոշումն այն է, որ նոր փախստականներին պէտք է տեղաւորել Ապարանի, Ալէքսանդրօպօլի և Նոր-Բայազէտի շրջաններում։ Սակայն Հ. Կենտր. Կոմիտէն, ինչպէս տեղեկացանք «Մշակ» երէկվայ համարում տպված լուրից, չը գիտենք ինչից թելադրված, մի անջատողական քայլ է արել, որոշելով միջնորդութիւն յարուցանել կառավարութեան առաջ՝ բոլոր փախստականներին մի վայրում տեղաւորելու։ Լաւ կը լինէր եթէ Հ. Կենտր. Կոմիտէն այդպիսի անջատ գործողութիւններ և քայլեր չանէր. դրանցից կարող են փախստականները սաստիկ տուժել։ Օգնութեան գործը պէտք է կենտրոնացնել մի տեղում. այժմ գլխաւոր կենտրոնը և կարգադրիչը հանդիսանում է Էջմիածնի Կարգադրիչ Յանձնաժողովը, որին պէտք է համագործակցել, որին ոյժ պէտք է տալ և որին պէտք է ուղղել բոլոր նուէրները և նիւթերը։

◆ Փոխարքան կարգադրել է Թիֆլիսի նահանգում բանալ 45 դպրոց, Կովկասի շըրջանի զեմստվային հաշւով, առաջիկայ ուսումնական ընթացքում, ըստ որում 15 դպրոց պէտք է բացվի 1915 թ. սեպտեմբերի 1-ին, 10-ը պէտք է ունենան 2 արհեստական բաժանմունք, որոնց իւրաքանչիւրը կառավարելու համար յատկացված է 840 ր. տարեկան։ Դպրոցները պէտք է գտնվեն լուսաւորութեան մինիստրութեան իրաւասութեան ներքոյ։

◆ Թիֆլիսի ջրի բակտերոլոգիական քննութիւնը պարզել է, որ վերջինս իր մէջ խոլերային ոչ մի բան չի պարունակում։

◆ Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն կարգադրութիւն է արել գումարելու կովկասեան և հարեան շրջանների քաղաքների ուսուցիչների 2-օրեայ խորհրդակցութիւն, որը պէտք է կազմեն շրջանային վերատեսուչները։ Ինչպէս գրում է հոգաբարձուն, այդ խորհրդակցութիւններում պէտք է մշակվեն միջոցներ՝ շուտափոյթ սկսելու դպրոցական զբաղմունքները։

◆ Ոստիկանապետի օգնական Լօրդկիպանիձէն 2-րդ թաղամասի պրիստաւի և թաղական բժշկի հետ յուլիսի 20-ին գիտեցին 2-դ թաղամասի բակերը, թոնրատները, թէյատները, շաքարահացի արհեստանոցները, նպարավաճառանոցները և այլն։ Ոչընչացվեցին չը հասած մրգերը և ուտեստի անպէտք մթերքները։ Կազմված են մի շարք արձանագրութիւններ սանիտարական կարգերի խախտման համար։

◆ Քաղաքների Միութեան Կովկասեան Բիւրօն միութեան գումարներից Թիֆլիսի հիւանդանոցներին տուել է 10,000 րուբլի։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը ստացել է երեք վագօն չայրված կիր ազգաբնակութեանը վաճառելու իր առքի գնով՝ այն է պուդը 30 կոպէկով։

◆ 8-դ թաղամասի պրիստաւ Դումբաձէն արձակված է իր պաշտօնից. նրա պարտականութիւնները ժամանակաւորապէս կատարում է 6-դ թաղամասի պրիստաւ Սաւչուկը։

◆ Մեզ խնդրում են բարի մարդկանց ուշադրութիւնը հրաւիրել մի որբ ու անտէր փախստական-գաղթական երեխայի անել դրութեան վրա։ Երեխայի ծնողները Բասէնում սպանվել են սրանից մօտ ինն ամիս առաջ։ Նա ներկայումս գտնվում է իր մօրաքրոջ մօտ, որը նոյնպէս չքաւոր է և չէ կարողանում ապրեցնել մանկան։ Երեխայի մասին, որ աղայ է՝ Փայլակ անունով, կարելի է աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալ դիմելով հէնց նրա մօրաքրոջը, որ բնակվում է Թիֆլիսում՝ Փետր. 19-ի փողոցում, № 27 տանը, և որի անունն է տ. Գայիանէ Ցարութիւնեան։

◆ Կովկասի բամբակագործութեան դրութեան մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու համար երկրագործութեան դէպարտամենտը Կովկասեան Գիւղատնտես. Ընկ. բաց է թողել 300 րուբլի։

◆ Վրիպակ.—Կովկասեան շտաբի՝ «Մշակի» երէկվայ №-ում տպված հաղորդագրութեան մէջ մի սպրդել է. սխալ տպված է՝ «տեղի էին ունենում ընդհարումներ մեր յետապահ զօրամասերի». պէտք է լինի «առաջապահ զօրամասերի»։

ԿՈՎԿԱՍ

◆ «Пр. Кр.»-ը յայտնում է, որ օրերս վախճանված ս. Խաչ վանքի վանահայր Վահան վարդապետի տեղ նշանակվել է Մուշէ վարդապետը։

◆ Ոբովհետև մօտ օրերս Կախէթի երկաթուղին անցնելու է «Կախէթի երկաթուղու ընկ.» շահագործութեան, այդ պատճառով Պետրոգրադից եկած ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան գլխաւոր վերատեսուչ Լանգաղան և երկաթուղին կառուցանող վարչութիւնն անցեալ օրը դիտեցին երկաթուղին, պարզելու ժամանակը թէ ե՛րբ կը վերջանայ նրա կառուցումը։

◆ «Փայլակ» թերթը հաղորդում է, որ Շուշու թեմական դպրոցի տեսուչ Ղազար Տէր-Ղազարեանը հրաժարվել է իր պաշտօնից և տեղափոխվել է Բագու։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ [illegible]

◆ [illegible]

Նիստում կառավարութիւնը պատասխանատու է կիրակի օրվայ ճառերին։

◆ Մամուլի գործերի վերաբերեալ յանձնաժողովը այս օրերս քննելու է զինւորական ցենզուրայի մասին եղած օրինագիծը։

◆ Պետրօգրադից հեռագրում են, որ Մ. Պապաջանեանը հայ փախստականների և Մուշի կոտորածի մասին ստացած իր հեռագիրը յանձնել է Պետական Դումայի նախագահ Ռօձեանկօյին։

◆ Մօտ օրերս կը կայանայ Պետ. Դումայի փակ նիստը, որտեղ զինւորական, արտաքին և ներքին գործերի մինիստրները պատգամաւորներին տեղեկութիւններ են տալու։

◆ Հաւաստի աղբիւրից հաղորդում են, որ առաջիկայ շաբթում պէտք է արձակվեն և հեռացվեն պաշտօնից մօտ 10 նահանգապետ։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

◆ Երկրագործ. դէպարտամենտը գիւղատնտեսական գործիքներ ձեռք բերելու և փորձադաշտ հիմնելու նպատակով դրել է Վրաց Գիւղատնտ. Ընկ. տրամադրութեան տակ 1800 րուբլի։

◆ Լանչխութի կողմերում ժողովրդի մէջ տարածված է վարակիչ բնաւորութիւն ունեցող հիւանդութեան նման աղիքային ցաւ, որ սպառնում է համաճարակային դառնալ, եթէ ժամանակին բժշկական օգնութիւն չը տրվի։

◆ Խօնիի վրաց կանանց միութիւնը յատուկ ժողով է ունեցել աշխարացիների օգտին լոյս տեսնող միօրեայ լրագիրը իր շրջանում լայն կերպով տարածելու նպատակով։

◆ Իմերէթի շրջանի Մաղլակ գիւղի հասարակութիւնը պրիստաւ Փխակաձէի մասնակցութեամբ և աջակցութեամբ ունեցած հասարակական ժողովում որոշել է կառավարութեան աջակցութեամբ հիմնել 4-դասարանեան դպրոց գիւղատնտեսական բաժանմունքով։ Հասարակութիւնը շինութեան համար յատկացնելով 5000 րուբլի՝ դիմելու է ժողովրդական դպրոցների վարչութեանը, ծախքերի մնացող մասը իր վրա վերցնելու։

◆ «Թան. Ազրի» լրագրում 100 հոգու ստորագրութեամբ տպված է մի բողոք Ղարաքլիսա կայարանի այն կոնդուկտորների դէմ, որոնք չենթարկվելով ընկերական ոգուն՝ շրջապատում են թղթախաղով պարապելու։ Բողոքաւորները սպառնում են խաղացողների ազգանունը յայտարարել, եթէ սրանք ձեռք չեն վերցնի իրանց խայտառակ արհեստից։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝

№ 3	դէպի Բաթում	1 ժ.	45 ր.	ցերեկ.
№ 4	» Բագու	7 ժ.	3 ր.	երեկ.
№ 6	(արագ) »	12 ժ.	8 ր.	ցերեկ.
№ 9	» Բաթում	8 ժ.	53 ր.	երեկ.
	» Ջուլֆա	8 ժ.	5 ր.	երեկ.
	» Բորժոմ	3 ժ.	20 ր.	ցերեկ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3	Բագուից —	12 ժ.	54 ր.	ցերեկ.
№ 4	Բաթումից —	5 ժ.	55 ր.	երեկ.
№ 5	Բագուից (արագ)	7 ժ.	41 ր.	երեկ.
№ 10	Բաթումից —	9 ժ.	51 ր.	առաւ.
	Ջուլֆայից —	8 ժ.	11 ր.	առաւ.
	Բորժոմից —	7 ժ.	25 ր.	առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի
Հիմնված 1880 թ.
(Գոլիցին, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.
ԱՌԱՒՕՏԵՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծննդաբերութ.
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.։
Ա. Գ. ԿԱՐԱԳՅՈԶԵԱՆ—12—1 ժ. երիկամ. հիւանդ. և շուրթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկեհատ.։
Կ-Ն-Բ.ԺԻՐԻ ՏԷՐ-ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԾԱԽՎՈՒՄ Է
պատահաբար կանացի մետաքսէ մուխրագոյն
ԿՕՍՏԻՒՄ
Միխայլովսկի պր. № 95.
(կ.) 488. 2—1

Սուխումի ծխական դպրոցի համար հարկաւոր է
ԱՒԱԳ-ՈՒՍՈՒՑԻՉ,
ՄԻ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ,
(ռուսերէն և թւաբանութիւն)
և երգեցողութեան
ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ,
որը պէտք է կազմէ քառաձայն երգեցիկ խումբ (պատարագ և համերգ)։
Պահանջվում է փորձառութիւն։
Դիմել՝ Сухумъ, Попечительству Арм. школы.
(Հ. կ.) 489. 3—1

Լաբինսկայայի հայ գաղութի ծխ. դպրոցի համար հարկաւոր է մի հմուտ հայ
ՈՒՍՈՒՑԻՉ
հայերէն և ռուսերէն առարկաների համար։ Ռոճիկ տարեկան 600 րուբլի, բնակարան, վառելիք, ջուր, լոյս և ծառայ։ Ցանկացողները պէտք է դիմեն Հոգաբարձութեան— Лабинская (Куб. обл.) Попечительству Армян. церк.-прих. школъ. 483. 3—3

ԹԷՈԴՈՍԻԱՅԻ հայոց եկեղ.-ծխ. միդասեան երկսեռ դպրոցի համար հարկաւոր է ճեմարանաւարտ կամ ներսիսեանաւարտ
ՄԻ ՓՈՐՁՎԱԾ
ՈՒՍՈՒՑԻՉ
շաբաթական 22 դասով. աւանդելու է հայոց լեզու և առարկաներ։ Ռոճիկ տարեկան վեցհարիւր րուբլի (600 ր.)։
Առանձին առաւելութիւն է տրվում նրանց, որոնք տիրապետում են եկեղ. խմբական երգեցողութեան, որի համար տրվում է առանձին 120 ր.։
Ցանկացողները թող օր առաջ դիմեն դպրոցի հոգաբարձութեան ուղարկելով իրանց կրթական ցենզը, [բարեկրթ]ութեան վկայական և ցուցակ ծառայութեան։
Θеодосія (Таврическ. губ.) Попечительству Θеодос. армяно-григор. церковно.-прих. училища. 482. 3—3

Ներսիսեան Հ. Հ. Դպրոցի Վարչութիւնը յայտնում է ի գիտութիւն
ԱՅՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ, ՈՐՈՆՔ ԾՆՎԱԾ ԵՆ 1896 ԹՎԻՆ և այս օգոստոսի 7-ին կանչված են զինւորական ծառայութեան, որ նրանց զինւորակոչը յետաձգելու (отсрочка) հաւաստագրերը (удостовѣреніе) պատրաստ են և որ նրանք կարող են ստանալ և խնդրի հետ միասին ներկայացնել զինւորակոչ ատեանին ոչ ուշ քան օգոստոսի 5-ը։ Ովքեր Թիֆլիսում չեն, կարող են նամակով կամ հեռագրով խնդրել ուղարկելու իրանց հասցեով յիշեալ հաւաստագրերը։ Դիմել Հոգաբարձութեան Դիւանին։
(ու.) 481. 2—2

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ
Վաճառվում են հետևեալ հրատարակութիւններից

1)	ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ, Վրէժնի, I և II հատորներ	1 ր. 50 կ.
2)	ՄԻ ԱՄԻՍ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ, Հ. Առաքելեանի	40 կ.
3)	ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Լէօի, հատոր I, երկրորդ տպ.	1 ր. 20 կ.
4)	ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ, Արշ. Մխիթարեանի	40 կ.
5)	ԱՐԲԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ	15 կ.
6)	ՁԵՌՆԱՐԿ տրամաբանութեան, հոգեբանութեան, բանահիւսութեան, Հ. Առաքելեանի	50 կ.
7)	ԿԵՐՈՆՆԵՐ, բանաստեղծ. հաւաքածու, Վ. Մալէզեանի	1 ր.
8)	ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ողբացեալ Արփիար Արփիարեանի	40 կ.
9)	ՄԻ ՀՆՁԻՒՆԻՆ ՄԻ ԳԻՐ (կենսագրութիւն), Ստ. Մալխասեանցի	40 կ.
10)	ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐ, Մուշեղ եպիսկոպոսի	35 կ.
11)	ՃՈՐՏԵՐԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ, նկարներով	15 կ.
12)	ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ, Թարգմ Մ.-ի	15 կ.
13)	ՄԻԼՏՕՆԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գրական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի	30 կ.
14)	ԳԱԼԻԼԷՑԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գիտական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի	25 կ.
15)	ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹ, Մակ. եպ. Բարխուդարեանի	80 կ.
16)	ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ.	1 ր. 50 կ.
17)	ԽԱՂԱՂԱՍԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԳԻՐՔ. Արթիւր Միւլլէրի, թարգմ. Իս. Ցարութիւնեանի.	40 կ.
18)	ՓԱՐԱՒՈՆՆ ՈՒ ՀԱՆՃԱՐԸ, Աւ. Եզեկեանի.	15 կ.
19)	ОТВѢТЪ АРХІЕПИСКОПА МЕЛХИСЕТЕКА МУРАДЬЯНА НА ПОСЛАНІЕ РИМСКАГО ПАПЫ ЛЬВА XIII.	20 к.
20)	ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՕԶԸ, ԹՈՔԱԽՏԸ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ, բժ. Արտ. Շիեանի	20 կ.
21)	ТУБЕРКУЛОЗЪ, ЧАХОТКА и ОБЩЕСТВО, бж. Արտ. Շիեանի.	25 կ.
22)	ՀԱՅ-ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՊՐՈԲԼԷՄԸ, Բ. Իշխանեանի	20 կ.
23)	ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐԸ ՖԻՆԼԱՆԴԻԱՅՈՒՄ, Գ. Տէր-Ռուբէնեանցի	10 կ.
24)	ԱԶԳԱՑԻՆ ԵՐԿՈՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Գ. Զէթնցի	3 կ.

[illegible] (6) 6—7

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.